

JULIASI KAIZARI

Kimetafsiriwa na
J.K. NYERERE

WILLIAM SHAKESPEARE

Title Page

William Shakespeare

Juliasi Kaizari

Kimetafsiriwa na
JULIUS K. NYERERE

Genesis Press Kiswahili
P.O. Box 34482
Dar es Salaam, Tanzania
www.genesis-press.com

GENESIS PRESS KISWAHILI

Haki ya kunakili © 2010 na Genesis Press Inc.

Haki zote za kunakili zimehifadhiwa.

Kimepigwa chapa Marekani na
Genesis Press Kiswahili

Tovuti: www.genesis-press.com

Kwa maelezo zaidi wasiliana na:

Genesis Press Kiswahili
P.O. Box 34482
Dar es Salaam, Tanzania

Genesis Press Inc.
P.O. Box 866
Columbus, Mississippi 39703

ISBN -13: 978-1-58571-632-6

Waraka Kutoka Kwa Mchapishaji

Tunayofuraha kuitambulisha Genesis Press Kiswahili pamoja na matoleo ya vitabu vyenye hadhi duniani vya fasihi. Ni matumaini yangu kuwa kwa kuchapisha vitabu hivi vipya na vyenye hadhi kwa Kiswahili tunaweza kuchangia na kukuza matumizi na maendeleo ya lugha ya Kiswahili.

Lugha hukua, hutanuka, huchukua maneno kutoka kwenye lugha nyingine na kuumba maneno mengine kitaaluma. Lakini pia maneno hutoka kwa watu wenyewe kutokana na hadhi na maisha yao ya kila siku, wanaongeza maneno na fikra na kuiboresha lugha.

Lugha ya Kiswahili inahitaji kukua zaidi na ni matumaini yetu kuwa mstari wa mbele kwenye kuendeleza lugha hii inayozidi kukua kwenye mustakabali mwingine kwenye kuona, kusikia kugusa na kuhisi.

Hayati Mwalimu Julius Nyerere, Raisi wa kwanza wa Tanzania aliyejulikana kimataifa, aliweka msisitizo kwa matumizi ya Kiswahili kama lugha unganishi kwa waafrika wote, sio tu kwa Tanzania. Alitambua uwezo wa vitabu kuwawezesha wasomaji kujifunza kuhusu watu wengine na wao wenyewe pia. Alisema kwenye vitabu utapata shehena ya ujuzi kuhusu binadamu na ulimwengu anamoishi, pamoja na fasihi ya staarabu za jamii mbalimbali. Nyerere alijulikana pia kwa mafanikio ya kampeni yake ya elimu kwa wote Tanzania, ambayo iliwafungulia watanzania ulimwengu.

Hata hivyo, kwenye ulimwengu wa sasa ambao teknolojia inaongoza na elimu inarudi nyuma kwa sababu mbali mbali za kijamii/kisiasa uelewa wa kusoma na kuandika unapungua. Nchi za Afrika Mashariki zimeweka mkazo kwa watu wao waweze kujua kusoma na kuandika lakini bila vitabu vya Kiswahili, lugha inayotumiwa na watu zaidi ya milioni 100 ulimwenguni kote haiwezi kuendelea. Zaidi ya hapo watu wanaojifunza Kiswahili nchi za nje wanaongezeka, na ili waweze kujua lugha inabidi wapate fasihi iliyochapishwa kwa urahisi. Genesis Press imejikita kuendeleza lugha ya Kiswahili kupitia maandishi na pia utamaduni wa kusoma sehemu ilipoenea lugha hii.

Tunajivunia kutambulisha kwako toleo letu la kwanza la vitabu sita katika lugha ya Kiswahili. Vitabu hivi vyenye hadhi, vingine vikiwa vimetafsiriwa

na hayati Mwalimu Nyerere mwenyewe vitakupatia mwanga bora na kukufanya upende kuona matoleo mengine. Visa vyake vinagusa watu wa rika zote duniani. Ni matumaini yetu utavifurahia vitabu hivi na kupenda kusoma matoleo yanayofuata ya Genesis Press Kiswahili.

Maandishi huishi Milele.

Wilbur Colom

Mchapishaji na Mmiliki Mwenza.

Genesis Press Kiswahili LLC.

Waliomo Katika Mchezo

JULIASI KAIZARI

OTTAVIO KAIZARI

MARIKO ANTONIO Wakuu watatu waliotawala kwa sharika baada ya
M. EMILIO LEPIDO kifo cha Kaizari.

SISERO

PUBULIO Maseneta

POPILIO LENA

MARIKO BURUTO

KASIO

KASIKA

TIREBONIO Mahaini waliofanya njama ya kumwua Kaizari

LIGARIO

DESIO BURUTO

METELLO SIMBER

SINNA

FULAVIO na MARULO Mwakili

ARITEMIDORO Mwalimu wa ufasaha Mtabiri

SINNA Mshairi

Mshairi mwingine

LUSILIO, TITINIO

MESSALA, KATO Marafiki wa Buruto na Kasio

Kijana, VOLUMNIO

VARRO, KILITO

KILAUDIO, STIRATO Watumishi wa Buruto

LUKIO, DARIDANIO

PINDARO Mtumishi wa Kasio

KAPUNIA Mke wa Kaizari

POSHIA Mke wa Buruto

Maseneta, Raia, Walinzi , n.k.

*MAONYESHO: Kwa sehemu kubwa ya mchezo , mjini Roma; baadaye
Sardis, na ujirani wa Filippi.*

Kitendo cha Kwanza

Onyesho la Kwanza: Roma. Barabarani

(Wanaingia Fulavio, Marullo na raia wengine)

FULAVIO: Haya! Makwenu, nyie viumbe wazembe , makwenu!

Je, hii ni siku kuu? Hamjui kuwa ninyi wote ni vibarua tu, hivyo hamna ruhusa kutoka na kutembea siku iliyo ya kazi bila kuwa na alama ya kazi mzifanyazo?

Wewe, kazi yako nini?

RAIA 1: Mimi Bwana, Seremala.

MARULLO: I wapi nguo yako ya kazi na chenezo yako?

Kwa nini leo umevaa nguo zako rasmi?

Wewe Bwana, kazi yako?

RAIA 2: Kwa kweli, bwana kwa kufuata mfanya kazi bora , Mimi waweza kusema ni mlea viatu tu.

MARULLO: Nijibu waziwazi, wewe kazi yako ni nini?

RAIA 2: Kazi, bwana, ambayo natumaini naweza kuifanya kwa moyo safi; mimi kwa kweli ni mganga wa nyayo mbovu.

MARULLO: Kazi gani, fidhuli wee,? Unafanya kazi gani?

RAIA 2: La, nakusihi bwana usinipayukie; lakini ikiwa utanipayukia naweza nikakuponya.

MARULLO: Maana yake nini? Uniponye fidhuli wee!

RAIA 2: Naam, bwana kukutia wayo

FULAVIO: U fundi viatu, siyo?

RAIA 2: Kwa kweli bwana, nipatiacho riziki yangu ni msharasi: sijiingizi katika mabo ya wafanya kazi wala ya wanawake; lakini hata hivyo, bwana, mimi ni mganga wa viatu vikuukuu; vinapokuwa hatarini naviponya.

Watu wote wa maana ambao wamepata kukanyaga Ngozi wametembea juu ya kazi yangu.

FULAVIO: Lakini kwa nini leo huko kwako kiwandani? Kwa nini wawatembeza hawa mabarabarani?

RAIA 2: Kwa kweli, bwana, kuchakaza viatu vyao, ili nijipatie kazi zaidi. Mzaha mbali, bwana, Tumejipa sikukuu ili tuwaone Kaizari na kufurahia shangwe yake.

MARULLO: Mnafurahia nini? Analeta nyara gani? Mateka gani wafungwa wamfuatia Roma;

Ili kustahilisha mapito ya gari lake?

Enyi magogo, enyi mawe, enyi anzali duni kuvizidi viumbe visivyokuwa na akili!

Enyi mioyo migumu, O, makatili wa Roma, hamkumjua Pompe? Mara ngapi mmepanda vyambazani, burujini, minara na madirisha, Naam, hata juu ya mabomba ya majikoni, Na vyana vyenu vichanga mkibeba mikononi.

Nako mkashindwa kutwa, kwa subira na shauku, kumwona Pompe mkuu ata'popita katika mabarabara ya Roma:

Na mara mlipoona gari lake kutokea, hmkumshangilia kwa sauti iliyofanya hata mto Tiberia utikisike kingoni, Kwa kule kuusikia mwangwi wa sauti zenu uliofanywa katika uvungu wa pwani zake?

Je, na sasa mwavalia nguo zenu malidadi, Je, na sasa mnajipa siku ya kuacha kazi, Je na sasa mwapanya maua kwenye mapito ya ajaye akitamba kwa kuua wana Pompe?

Ondokeni!

Kimbilieni makwenu, mwende mpige magoti na kuiomba miungu ihairishe janga liletwalo na huu utovu wa shukurani.

FULAVIO: Nendeni, wananchi wema, na kwa kosa lenu hili, Nendeni mkakusanye fukara wenzenu wote; wapelekeni kingoni mwa mto Tiberia, Mkalilie machozi yenu mwenye mto huo, hata mto ufurike kwenye kingoze za juu.

(Raia wanaondoka)

Tazama hapana mwovu kati yao asopatwa! Wametoka kwa fadhaa, sababu ya kosa lao. Wewe nenda pita huku kwelekea Barazani.

Mimi napitia huku. Sanamu zivue nguo, Ikiwa utazikuta zimepambwa kwa sherehe.

MARULLO: Twaweza kufanya hivyo? Hujui ya kuwa leo inaadhimishwa siku kuu ya Luparekali?

FULAVIO: Haidhuru, zisibaki sanamu zilizovishwa hidaya ya Kaizari. Mimi nitapita huku na kuwafukuza kina yahe mabarabarani. Na wewe kafanye vivyo ukiwakuta po pote walipofanya makundi. Manyoya haya yaliyo mbawani mwa Kaizari kama yakinyonyolewa, Atawezeshwa kuruka urefu wa kawida. Ambaye pasipo hivyo atapanda watu juu na sote akatuweka kwenye hofu ya kitumwa.

(Wanatoka)

Onyesho la Pili: Hadharani

(Wanaingia wakiandamana kwa muziki, Kaizari, Antonio, Kapunia, Poshia, Desio, Buruto, Kasio, na Kasika; na kundi kubwa likifuatana; na Mpiga Ramli miongoni mwao)

KAIZARI: Kapunia!

KASIKA: Kimya, kimya, nyamazeni!

(Muziki unanyamaa)

KAIZARI: Kapunia!

KAPUNIA: Labeka, Seyyid yangu.

KAIZARI: Simama katika njia ya Mariko Antonio akimbiapo katika mapito yake . Antoni!

ANTONIO: Kaizari bwana wangu!

KAIZARI: Utapokuwa mbioni Antonio ukumbuke kungusa Kapunia maana wazee wetu husemakuwa katika mbio hizi takatifu wanapoguswa wagumba, ugumba wao hutoka.

ANTONIO: N'takumbuka; Kaizari akisema 'fanya hivi', hufanyika .

KAIZARI: Haya, anza na usisahau tambiko lo lote.

(Muziki)

MPIGA RAMLI: Kaizari!

KAIZARI: Ho! Nani anayeita?

KASIKA: Ambia kila kelele inyamaze:—kimya tena!

(Muziki unanayamaza)

KAIZARI: Ni nani humu kundini ambaye ananiita? Ambaye ana ulimi unaozidi miziki, Ukiita 'Kaizari'. Sema anasikiliza.

MPIGA RAMLI: Jihadhari na tarehe ya katikati ya machi

KAIZARI: Mtu gani huyo?

BURUTO: Ni mganga wa ramli ambaye anakuomba utahadhari na tarehe ya katikati ya machi.

KAIZARI; Mleteni mbele yangu, niuone uso wake.

KASIO: Wewe ondoka kundini ukamwone Kaizari.

KAIZARI: Una habari gani za kun'ambia? Sema tena.

MPIGA RAMLI: Jihadhari na tarehe ya katikati ya machi.

KAIZARI: Huyu ni muota ndoto; tumwache haya piteni.

(Muziki. Wote wanaondoka ila Buruto na Kasio)

KASIO: Utakwenda kutazama njia watakayopita?

BRUTO: Siyo mimi.

KASIO: Nakusihi sana, nenda.

BURUTO: Mimi sipendi michezo: moyo wangu haunayo hali ya kutaanasa alo' nayo Antonio.

Usinijali Kasio, timiza mapenzi yako. Mimi nitakwenda zangu.

KASIO: Buruto, nimekuwa nakuchungua siku hizi: Sioni machoni mwako hali ile ya upole, na dalili ya mapenzi ulivyokuwa zamani: Tabiayo imekuwa ni ya ubaridi mno, Tena ya kigeni sana kwa rafikiyo mpenzi.

BURUTO: Kasio, ‘sidanganyike; kama najificha uso, Taabu za moyo wangu najirudishia kwangu. Kweli ninasumbuliwa siku hizi na mawazo ambayo yanapingana, yanihusuyo mwenyewe, Labda ndiyo yatiayo dosari tabia yangu; Bali marafiki zangu hiyo isiwahuzunishe—Nao miongoni mwao, Kasio, u Mmojapo—Wala wasilipe kosa langu maana zaidi, ila kwamba maskini Buruto apiganapo na nafsiye mwenyewe husahau kuonyesha dalili zenye mapenzi kwa binadamu wengine.

KASIO: Kwa hiyo, Buruto mwema sikukuelewa vema: Na kwa hiyo nimeficha humu kifuani mwangu mawazo ya tunu kuu yanayotaka fikara. Nambie, Buruto mwema, unaweza kujiona?

BURUTO: La, Kasio, kwani jicho haliwezi kujiona ila tu kwenye mfano katika vitu vingine.

KASIO: Sawa; na yasikitisha sana Buruto ya kuwa wewe hunavyo vioo kama hivyo vya kuweza kukwonyesha utukufu wako uliofichika, ili mwenyezi uweze kuiona sura yako. Nimewasikia wengi watu azizi wa Roma—Kumwondoa Kaizari wa milele—wakisema, Wamtajapo Buruto huku wakilalamika chini ya utumwa huu uwaumizao sasa, wangependa mtukufu Buruto awe na macho.

BURUTO: Wapenda kuniingiza katika hatari gani, Kasio, kwa kunitaka nitafute nafsini kile ambacho sinacho katika nafsi yangu?

KASIO: Kwa hiyo, Buruto mwema, kuwa radhi usikie na kwa sababu wajua huwezi ukajiona Mimi, ni kioo chako, nitakwonyesha kidogo kile kitu juu yako ambacho hujakijua. Na wala Buruto mwema, sinitilie mashaka: Ningekuwa mdhihaki, nalifuja pendo langu kwa kumpa urafiki kila mjipendekeza; Au kama wanijua, kuwa huwarai watu, na ni kawabusu sana, kisha nikawakashifu; Au najipendekeza, nakirimu kina yahe, Basi, hapo unifanye kuwa ni mtu hatari.

(Shangwe na kelele)

BURUTO: Kelele hizo za nini? Isije ikawa watu wamfanya Kaizari kuwa mfalme wao.

KASIO: Isije ikawa? Basi n'seme hungenda iwe?

BURUTO: Nisingenda, Kasio, bali nampenda sana. Walakini ni kwa nini wanichelewesha hivi? Ni jambo gani ambalo ungependa kunambia? Kama ni jambo ambalo lina faida kwa umma weka utu jicho moja, na kifo jicho la pili, Nitaviona ni sawa; kwani miungu shahidi, napenda utu kuzidi ninavyokihofu kifo.

KASIO: Najua sana, Buruto, unacho kipawa hicho, kama ninavyoyajua maungo na sura yako. Basi, utu ndiyo kisa cha mazungumzo yangu. Siwezi kukuambia wewe na watu wengine mnafikiria nini juu ya maisha haya; Bali kwa upande wangu ni heri nisiwe hai kuliko nikiwa hai na kukiogopa kitu ambacho ni chenye hali iliyo sawa na yangu. Mimi nilizawa huru, kama yeye Kaizari; na wewe ni kadhalika. Sote tumekula sawa, na twaweza kuhimili baridi kali kamaye. Kwa sababu siku moja yenye baridi ajabu, na mto wa Tiberia umejaa hadi juu, na tena umechafuka, Kaizari alisema, 'Unathubutu Kasio, kujitosa nami sasa, mwenye jito kali hili, twogeele hadi kule?' Pale pale na mavazi yale yale n'kajitosa na kumwomba afuate; na kweli akafuata.

Dhoruba ikanguruma, na sisi tukaichapa kwa mikono mishupavu tukiitupa pembeni na kuipiga vifua kwa nyoyo za ushindani. Lakini tungali bado kupakaribia pale pahali palipotajwa, Kaizari alilia, 'Nisaidie Kasio, au sivyo nitazama!' Mimi, kama Aenea, babu yetu maarufu, alivyobeba begani mzee Anikisesi, na kumwokoia kutoka kwenye mto wa Troyi, ndivyo nilivyomwondoa taabani Kaizari kutoka kwenye mawimbi ya mto wa Tiberia.

Naye mtu huyu sasa amekuwa ni muungu, na Kasio ni kijitu duni ambacho lazima kisujudu Kaizari japo kakiona tu.

Alikuwa ana homa kule Hispaniola. Nayo ilipomzidi nilimwona kutetema: Naam, muungu huyu, ni kweli alitetema: Midomo yake mioga ikiwa haina rangi. Na jichole lile lile litishalo ulimwengu lilitokwa nuru yake. Nilisikia alia, Naam na ulimi wake uliamuru Warumi wamsikilize vema, waandike hotubaze katika vitabu vyao, ole wake! Ulilia, 'Nipe kinywaji,

Titinio!’ kama mwali mgonjwa. Enyi miungu nashangazwa mtu dhaifu hivyo anaweza kuongoza dunia tukufu hii na kufaidi pekee.

(Shangwe na kelele)

BURUTO: Kelele nyingine tena! Naamini shangwe hizo ni shangwe za vyeo vipya apewavyo Kaizari.

KASIO: Sawa, kwani ataaaga dunia nyembamba hii kama jitu, na vijitu kinasisi tunapita chini ya miguu yake na kuchungulia kote na kujikuta katika makaburi ya fedheha. Watu wakati mwingine hutawala sudi zao: Kosa, mpenzi Buruto, si kosa la nyota zetu, kwamba tu watu wa chini, bali ni letu wenyewe.

Buruto na Kaizari: ‘Kaizari’ lina nini hata litajwe zaidi kulipita jina lako? Yaandike kwa pamoja, lako zuri kama lake; Yatamke ulimini, yote yanaupendeza; Yapime kwenye mizani, lako zito kama lake; ‘Kiyapungia shetani, ‘Buruto’ lina uweza wa kumleta haraka kama hilo ‘Kaizari.’

Basi, kwa majina ya miungu yote kwa pamoja, huyu Kaizari wetu chakula chake ni nini, hata akavimba hivyo? Rika, umefedheheka! Roma, ume’sha poteza vizazi vya watu bora! Tangu lini kumekuwa, tokea gharika kuu, wakati ul’otukuka kwa sifa ya mtu mmoja?

Ni lini, kuacha sasa, wangeweza wakasema, waliokitaja Roma, kwamba kuta zake pana zina mtu mmoja tu? Sasa ndiyo Roma kweli ambayo ina nafasi ya mtu mmoja, basi O! wewe na mimi pia tumepata kusikia wazee wetu kusema, alikuwapo Buruto ambaye kumkubali mfalme hapa Roma ni sawa na kukubali Shetani akatawala.

BURUTO: Ya kwamba unanipenda sina shaka asilani; Unalonishawishia naweza kubahatisha; Nilivyofikiria pamwe na nyakati hizi nitakweleza halafu: kwa sasa ninakusihii kwa mapenzi, sitaweza kushawishika zaidi: Uliyokwisha kusema, mimi nitayafikiri; Nayo utakayosema, nitasikiliza vema, na kutafuta wakati ufaao kusikia, na kujibu kwa saburi majambo makubwa hivyo. Na mpaka wakati huo, rafiki yangu mwadhamu, kaa ukiwaza haya: ni heri Buruto awe mshamba wa kijijini, kuliko kujitukuza kuwa ni mwana wa Roma, kwenye hali mbaya hii iwezayo ikaletwa kwetu na nyakati hizi.

KASIO: Nafurahi kuwa haya maneno yangu dhaifu yameweza yakawasha angao cheche la ari kutoka kwake Buruto.

BURUTO: Michezo imekwisha na Kaizari anarudi.

KASIO: Watapopita mvute kasika kwa nguo yake naye atakuambia, kwa jinsiye kisirani, jambo lo lote la ma'na lililotokea leo.

(Aingia tena Kaizari na wafuasi wake)

BURUTO: Vyema nitafanya hivyo. Bali, tazama, Kasio, Kaizari aoneka kuwa amekasirika, na wengine wote kama kwamba wamekaripiwa: Uso wake Kapunia umefifiwa na rangi; Na Sisero macho yake yamegeuka mekundu kama vile tumwonavyo awapo kakasirishwa na maseneta fulani katika Baraza Kuu.

KASIO: Kasika atakwambia nini kilichotokea.

KAIZARI: Antonio!

ANTONIO: Kaizari!

KAIZARI: Napenda karibu yangu watu walio wanene; wenye vichwa viororo na walalao fofofo; Yule Kasio ni mwenye uso njaa na mwembamba; Afikiri mno: watu wa jinsiye ni hatari.

ANTONIO: Simwogope, Kaizari ye si mtu wa hatari; Ni Mrumi mtukufu tena mwenye nia safi.

KAIZARI: Bor'angukuwa mnene! Walakini simwogopi: Ila kama jina langu lingeogopa cho chote, sijui ni mtu gani ningemwambaa mapema kama ningemwambaavyo Kasio mwembamba yule.

Ni mchunguzi mkuu, na huyaona kwa ndani matendo ya binadamu; wala hapendi michezo, kama wewe, Antonio; hasikilizi muziki: Hacheki ila kwa shida, na hapo anapocheka, huwa kama asimanga na kubeza moyo wake kwa kuwa umekubali kuchekeshwa na cho chote. Watu kama jinsi yake hawana raha moyoni wanapomwona mwingine mkubwa wa kuwazidi, na kwa hiyo watu hao ni watu hatari sana. Nakuambia ni nini kifaacho kuogopwa, siyo nikiogopacho; kwani ndimi Kaizari. Njoo huku kulia kwangu, sikio hili si zima, unambie kwa yakini unavyomfikiria.

(Wanatoka isipokuwa Kasika. Mlio wa tarumbeta. Kaizari na watu wote)

KASIKA: Ulinivuta kwa joho; wataka kusema nami?

BURUTO: Ndiyo, Kasika; twambie yaliyotokea leo, kumfanya Kaizari awe amenuna hivyo.

KASIKA: Ala! Ulikuwa pamoja naye sio?

BURUTO: Basi ‘singekuuliza yal’otokea, Kasika.

KASIKA: Aa! Alipewa taji, na baada ya kupewa, akalikataa hivi, kwa mkono wake; na hapo watu wakaanza kupiga kelele.

BURUTO: Ile kelele ya pili ilikuwa ni ya nini?

KASIKA: Kwa sababu hiyo hiyo.

KASIO: Walipiga mara tatu; kelele ya tatu nayo ilikuwa ni ya nini?

KASIKA: Kwa sababu hiyo hiyo.

BURUTO: Je, wasema alipewa hilo taji mara tatu?

KASIKA: Naam, na akalikataa mara tatu, lakini kwa shingo upande zaidi kuliko kwanza, na kila alipolikataa, majirani zangu akina yahe wakapiga makelele.

KASIO: Nani alimpa taji?

KASIKA: Antonio.

BURUTO: Twambie ilivyokuwa, Kasika mpole sana.

KASIKA: Naweza je kuwaambieni ilivyokuwa? Ulikuwa unafiki mtupu; sikuujali. Nilimwona Mariko Antonio akimpa taji—wala halikuwa taji, ulikuwa ni mfano wa kitaji tu; na kama nilivyosema alilikataa mara ya kwanza; lakini kwa kweli nilivyofikiri alisebusebu. Halafu akampa tena, naye akalikataa tena; lakini nilivyofikiri hakupenda hata kidogo kuliachia.

Halafu akampa mara ya tatu; akaliweka chini tena mara ya tatu: na kila alipolikataa kina yahe walipiga kelele na kupiga makofi na kuzitupa hewani kofia zao zilizokuwa zimelowa kwa majasho na kutoa harufu mbaya sana, ati kwa sababu Kaizari alikuwa amekataa taji, hata ilikuwa karibu kumsonga roho Kaizari mwenyewe; kwani alizimia na kuanguka:

na nafsi yangu sikuthubutu kucheka kwani nilihofu kupanua kinywa changu na kupokea harufu chafu.

KASIO: Lakini, wasemaje: Kaizari alianguka?

KASIKA: Alianguka hadharani, na kutoka povu kinywani na hakuweza kusema.

BURUTO: Inawezekana sana; maana ana kifafa.

KASIO: La, yeye hana kifafa: ila ni wewe, na mimi, na Kasika mwaminifu, ni sisi wenye kifafa.

KASIKA: Sijui maana yako ni nini kwa kusema hivyo: lakini nina hakika Kaizari alianguka. Ikiwa kina yahe hawakumshangilia na kumpepea kufuata jinsi ilivyowapendeza na kuwachukiza, namna wawafanyiavyo wachezaji katika nyumba za michezo, basi mimi ni mwongo.

BURUTO: Na alipozinduka na alisema kitu gani?

KASIKA: Lo, kabla hajaanguka, alipoona kuwa kina yahe walifurahi kwa kuwa alikataa taji alifungua ukosi wa koti lake, na kuwapa koo lake walikate; na kama ningalikuwa mtu wa hivi hivi, ningalimkubalia, nikawa shetani miongoni mwa wahuni. Basi, akaanguka. Alipozinduka akasema kuwa ikiwa alitenda jambo lo lote lisilostahili, aliwaomba watukufu hao wajue kuwa ilikuwa ni udhaifu wake. Hayawani watatu au wanne, karibu na pahali nilipokuwa nimesimama, wakamsikitikia, 'Maskini wee!' na kumsamehe kwa mioyo yao yote; lakini hapana haja kuwajali: kama Kaizari angekuwa amewachinja mama zao, wasingetenda lo lote zaidi.

BURUTO: Na ba'da ya hapo kaondoka kanuna hivyo?

KASIKA: Naam.

KASIO: Je, Sisiero alisema cho chote?

KASIKA: Naam, alisema Kigiriki.

KASIO: Alisema nini?

KASIKA: Lo, nikiweza kukwambia sintaweza tena kukatazama usoni. Lakini waliomwelewa walichekeana na kutikisa vichwa; ila kwangu mimi kilikuwa ni Kigiriki kitupu. Ningeweza kuwaambieni habari zaidi:

Marullo na Fulavio, kwa kuzivua nguo sanamu za Kaizari, wameuzuliwa. Kwa herini. Kulikuwa na upumbavu mwingi zaidi kama ningeweza kuukumbuka.

KASIO: Waweza kula na mimi leo usiku, Kasika?

KASIKA: La, nimeahidi kwingine.

KASIO: Utakula nami kesho?

KASIKA: Naam, nikiwa hai, na wewe usipobadili nia, na chakula chako kikiwa kinalika.

KASIO: Vyema, n'takutazamia.

KASIKA: Nitazamie: kwa herini nyote.

(Kasika anatoka)

BURUTO: Mbona kawa ovyo hivi: alipokuwa shuleni alikuwa chapu chapu

KASIO: Bado hajabadilika, yungali ni yule yule, katika kutekeleza lo lote la ushujaa, Au la utu, ingawa anaonekana mzembe. Ufidhuli wake huu ni kama kitoweo tu, Kiwapacho wanadamu matumbo ya kuyeyusha maneno yake machungu.

BURUTO: Bila shaka hivyo ndivyo. Kwa sasa nitakuacha: Kesho kamautapenda kuzungumza na mimi, nitaweza kuja kwako; au kama ukipenda, utaweza kuja kwangu, nami nitakusubiri.

KASIO: Nitafanya hivyo. Mpaka hapo waza ya dunia.

(Buruto anatoka)

Kweli Buruto u mtu mwema, lakini naona Tabia yako tukufu yaweza ikageuzwa iache asili yake. Ndiyo maana ni bora watu watukufu wawe daima na wenzi wao; Kwani nani ni imara hata asishawishike?

Kaizari hanipendi; anampenda Buruto: Ningelikuwa Buruto, naye awe ni Kasio, kamwe asingeniweza. Usiku huu wa leo, Nitatupa dirishani kwake hati mbalimbali, kama kwamba zimetoka kwa raia mbalimbali, na zitataja sifaze katika mji wa Roma. Na Kaizari kupenda cheo n'tataja kwa hila. Basi baada ya hapo Kaizari ahadhari, Kwani tutamtikisa, ama tustahimili taabu nyingi zaidi.

(Anatoka)

Onyesho la Tatu: Barabarani

(Ngurumo na umeme, Wanaingia, kutoka pande zote mbili, Kasika, kachomoa upanga wake, na Sisero)

SISERO: Masalkheri Kasika! Je, ulimsindikiza Kaizari kwake? Mbona wahema, watoa macho?

KASIKA: Wewe wala hustuki, ambapo dunia nzima, inayumbayumba hivi, mithili kitu dhaifu? O Sisero, nimepata kushuhudia dhoruba, pepo kali zikaweza kuvunja hata mibuyu; nimeiona bahari ikivimba na kufura, kwa mawimbi na mapovu, kama kwamba inataka kuyafikia mawingu: bali dhoruba ya moto, sijapita asilani, ila usiku wa leo, ila sasa hivi tu. Au kuna vita juu, La sivyo, dunia hii imeudhi miungu, Kiasi cha kuifanya ilete maangamizo.

SISERO: Vipi, umeona jambo linaloshangaza sana?

KASIKA: Mtumwa wa kawaida—wamjua ukimwona—Aliinua mkono wake wa kushoto nao ukawaka na kung'aa kama myenge ishirini, na wala usiungue. Pia—sijaurudisha upanga wangu alani—Nilikutana na simba karibu na barazani, aliyenikodolea na kwenda kakasirika, wala bila kunidhuru: wanawake mia moja walosongana kwa hofu hata sura kugeuka; Waliapa wameona watu wawakao moto wakitembeatembea huko mabarabarani. Tena jana alasiri bundi katua sokoni na kulia kwa kelele. Maajabu kama haya, yanapokuja pamoja, si vema watu kusema: Sababu zake ni hizi; ni mambo ya kawaida, Kwani mimi naamini ni ishara za majaribio ambayo zayabashiri.

SISERO: Kweli, huu ni wakati wa majambo ya ajabu. Ila watu wanaweza kubashiri matukio vile wapendavyo wao, namna mbali kabisa na makusudio hasa ya matukio yenyewe. Je, kwa kesho Kaizari atakuja Barazani?

KASIKA: Atakuja: kwa sababu alimtuma Antoni akufahamishe kuwa atakuwapo kwa kesho.

SISERO: Basi, kwa heri, Kasika: wingu hili chafu mno; Siyo la kutembelea.

KASIKA: Haya kwa heri Sisero.

(Sisero anatoka)

(Kasio anaingia)

KASIO: Nani huyo?

KASIKA: Mrumi.

KASIO: Ni kasika kwa sauti.

KASIKA: Wasikia vema. Kasio, usiku gani huu?

KASIO: Usiku mzuri sana kwa watu waaminifu.

KASIKA: Nani kapata kuona mbingu ikitisha hivi?

KASIO: Wanaojua dunia na machafu yake mengi. Nimetembeatembea mimi mabarabarani nikijitosa katika usiku hatari huu, na kama unionavyo, Kasika, na bila nguo, nimejiweka kifua wazi dhorubani humu; Na umeme samawati ulipojipindapinda kama unaopasua kifua cha mbingu, mimi nilijitia kabisa ndani ya shabaha yake.

KASIKA: Lakini kwa nini hasa kuchokoza mbingu hivyo? Yawapasa binadamu kuhofu na kutetema, Miungu yenye uwezo iletapo kwa ishara ujumbe wa kuogofya hivi ili kututisha.

KASIO: Umepooza, Kasika; nazo cheche za maisha ambazo kila Mrumi yampasa kuwa nazo, huna au hutumii; umefifiliwa rangi, macho umeyakodoa, na umejivisha hofu na shangao kwa kuona vioja hivi vya mbingu: Lakini ungefikiri sababu ya kweli hasa, kwa nini mioto hii na pepo wa nyinyirika, kwa nini ndege na nyama kuacha tabia yao—Wazee kuwa wajinga, watoto kuwa werevu, Vipi vitu vyote hivi vyabadili hali yao ya kanuni na asili vikawa ni madubwana; Bila shaka uataona mbingu imevifukiza hali hii kuvifanya vyombo kuleta hofu na maonyo kwa sababu ya hali fulani mbaya.

Ningeliweza, Kasika, kukutajiaye mtu, ambaye ni sawasawa na usiku mbaya huu, ambaye huunguruma, humulika kama radi, hufungua makaburi, na kuvuma kama simba avumavyo Barazani,—mtu asiyekuzidi

wala asiyenizidi kwa kitendo chake yeye, Lakini ambaye kawa mkubwa na wakutisha sawa na msukosuko wa ajabu kama huu.

KASIKA: Wasema Kaizari, ama si yeye, Kasio?

KASIO: Haidhuru awe nani, kwani Warumi wa leo wana nguvu na viungo sawa na vya babu zao; Ila, ole wetu! Vichwa vya mababu vimekufa, nasi tunatawaliwa na roho za mama zetu; Utumwa na ta'bu zetu hizi zinathibitisha kuwa sisi sote sasa tumekuwa wanawake.

KASIKA: Kwa kweli yasemekana ya kuwa kesho wajumbe wanataka kumfanya Kaizari mfalme; Na tajile atavaa baharini na barani, mahali popote pale ila hapa Italia.

KASIO: Hapo nitajua wapi kutumia singe hii; Kasio tamkomboa Kasio toka ujani. Hapo enyi, e miungu, ndipo mnapowashinda wale walio dhalimu. Hapana ngome ya mawe, kuta za shaba thabiti, Gereza iso na hewa au ni pingu za chuma, ambazo zina uwezo kufunga nguvu za moyo. Bali uhai ukishakuchoshwa na pingu hizi za dunia haukoswi nguvu za kujimaliza .

Mimi nikijua hivyo, pia dunia yajua, chembe ile ya dhuluma ambayo ninaibeba naweza nikajivua kadiri ninavyopenda.

(Bado ngurumo)

KASIKA: Na mimi pia naweza . Na kwa njia hiyo hiyo kila mtumwa anao, katika mikono yake, uwezo wa kumaliza utumwa wake mwenyewe.

KASIO: Na kwa nini Kaizari awe mdhalimu, sasa? Maskini! Natambua hangekuwa mbwa mwitu Ila kwa kuona kuwa Warumi ni kondoo tu: Yeye hangekuwa simba Warumi wasingekuwa ni makoo ya paa tu.

Wenye haraka ya moto huanza kwa vijani: Roma umekuwa taka, umekuwa ni jalala, umekuwa upuuzi, kutumiwa kama nyasi za kukumulikia kitu duni kama Kaizari.

Ole wangu, a, huzuni, umenifikisha wapi? Pengine nasema haya na mtu mpenda uja: Kama ndivyo, jibu langu lazima liwe tayari; Bali ninayo silaha, na hatari sizijali.

KASIKA: Unasema na Kasika; na mtu ambaye kamwe hana udhabidhabina. Ushike mkono wangu: Kajiundieni njama kutoa maovu

haya; Na huu mguu wangu nitaufikisha kote utakakofika wake mtangulizi kabisa.

KASIO: Basi tumepatana. Sasa fahamu, Kasika, nimeshawishi tayari, Warumi fulani bora, kushirikiana nami ili kutenda kitendo cha heshima na hatari. Najua, kwa njia hii, ya kwamba kwa hivi sasa wako wananisubiri kwenye ukumbi wa Pompe. Kwani usiku watisha na hakuna majiani ghasia na kutembea. Na hali hii ni sawa na kazi tuitakayo, ya damu, na kali sana, yenye kutisha kabisa.

KASIKA: Jifiche kwanza, naona aja mtu kwa haraka.

KASIO: Ni Sinna;—namjua kwa mwendo wake; ni rafiki.

(Aingia Sinna)

Sinna, mbona una hima, una hima kwenda wapi?

SINNA: Kukutafuta. Huyu ni nani, Metello Simberi?

KASIO: Hasha, siye, ni Kasika; naye ni mmoja wetu katika shughuli zetu. Nangojewa huko, Sinna?

SINNA: Nafurahi. Usiku gani huu! Wawili wetu au watatu wameyaona mambo ya ajabu.

KASIO: Nangojewa? Niambie.

SINNA: Naam, unangojewa. A, Kasio ungeweza kumpata mtukufu Buruto upande wetu-

KASIO: Kuwa radhi: Sinna mwema, twaa karatasi hii, ukaiweke vizuri chini ya kikao chake, ambapo ni Buruto tu awezaye kuiona; Na hii kamtupie katika dirisha lake; Hii kaibandikize kwa nta kwenye sanamu yake Mzee Buruto; ukishatimiza hayo, rudi—na utatukuta kwenye ukumbi wa Pompe.

Desio Buruto na Tirebonio wako huko?

SINNA: Wote wako, kuondoa Metello Simberi peke, Ambaye kenda nyumbani kwako kukutafutawe. Nitakwenda hima hima, ili nikazitapanye karatasi hizi kama ulivyoniagizia.

KASIO: Ukimaliza rejea kwenye ukumbi wa Pompe.

(Sinna anaondoka)

Njoo, Kasika, kabla ya kesho wewe na mimi twaweza kwenda kumwona Buruto nyumbani kwake: Robo tatu zake sasa zime'sha kuwa ni zetu, na tukutanapo tena atajitolea kwetu.

KASIKA: A, anapendwa katika mioyo ya watu wote: na kile ambacho kwetu kingekuwa ni hatia kukubali kwake yeye kutakuwa ni uganga na kukifanya kikawa ni wema na ustahiki.

KASIO: Umetambua vizuri, jinsi tumhitajivyo, nao utukufu wake. Haya basi twende zetu. Kwani saa sita usiku, na kabla hakujacha tutakwenda tumwamshe tuwe na hakika naye.

(Wanatoka)

Kitendo cha Pili

Onyesho la Kwanza: Roma. Katika bustani ya Buruto

(Aingia Buruto)

BURUTO: Nini, Lukio, he? Kwa kuangalia nyota siwezi nikakisia kama ku karibu kucha .

Lukio, nakuita!—Na mimi ningefurahia kosa la kulala sana hivyo.— Sa'ngapi, Lukio? Saa ngapi? Wee, amka! Kuna nini, Lukio!

(Lukio anaingia)

LUKIO: Uliniita, bwanangu?

BURUTO: Kapeleke mshumaa chumbani kwangu, Lukio, Na ukisha kuuwasha rudi uje uniite.

LUKIO: Ee walla, bwana wangu.

(Anatoka)

BURUTO: Hana budi auawe: japo kwa upande wangu sinayo sababu yangu, kufanya nimchukie, Ila sababu ya umma: ataka avikwe taji— Jambo hilo linaweza kubadili hali yake. Ni siku ya jua kali nyoka atokapo nje, na inofaa hadhari. Mvike taji kichwani? Basi hapo sina shaka tutamtilia sumu ambayo itamwezesha kuwa mwovu apendavyo. Kukufuru kwa ukubwa ni pale unapotenga huruma na mamlaka: na kwa kweli sikumbuki muda wowote ambapo mapenzi ya Kaizari yameshinda akilize. Lakini ni wazi kwamba unyenyekevu ni ngazi ya kila mtaka cheo, ambayo anapenda huitazama kwa juu, Bali akisha kanyaga kile kipago cha mwisho mara huipa kisogo ngazi alliyopandia, akatazama mawingu na kudharau vya chini.

Kaizari anaweza. Ili asiweze, kinga. Na kwa kuwa kisa hiki hakifanani alivyo ni bora kizushwe hivi: ya kwamba hivi alivyo kama akiongezewa hana budi atavuka mipaka kadha wa kadha; na kwa hivyo mfikiri sawa na yai la nyoka; kama akitotolewa, tafuta ada yao ya kutenda maovu; basi mwulie gandani.

(Lukio anarudi)

LUKIO: Mshumaa unawaka chumbani mwako, hababi. Nilipo nikitafuta kijiti kwa dirishani nilikuta karatasi inao muhuri hivyo: najua haikuwapo nilivyokwenda kulala.

(Anampa barua)

BURUTO: Rudi ukalale tena. Usiku bado mkubwa. Ati, kesho ni tarehe ya katikati ya machi?

LUKIO: Sifahamu, bwana wangu.

BURUTO: Kaitazame kalenda, unilettee habari.

LUKIO: Ee walla, bwana wangu.

(Lukio anatoka)

BURUTO: Vimwondo hivi hewani jinsi vipitavyo, vina nuru ya kutosha kuniwezesha kusoma.

(Anafungua barua na kusoma)

‘Buruto umelala: amka ili ujione. Je, Roma, n.k. Tamka, anza, lete uokovu.

Buruto umelala: amka!’ Chonjo kama hizi mara nyingi zimepatwa kudondoshwa na kuachwa mahali ambapo baadaye nimeziokota.

Je, Roma n.k sina budi nitafsiri hivi: ‘Roma, izidi kumwogopa mtu mmoja?’ Roma? Lo, wazee wangu walimfukuza Tarikwini katika njia za Roma alipoitwa mfalme.

‘Tamka, anza, lete uokovu!’ Wananisihini nitamke, na nianze? O, Roma, nakuahidi, kama wokovu ukija utakuwa umepata ombi lako kamilifu kwa mkono wa Buruto.

(Lukio anarudi tena)

LUKIO: Bwana, machi sasa unazo siku kumi na tano.

(Hodi kwa ndani)

BURUTO: Vema, nenda mlangoni: kuna mtu anabisha.

(Lukio anatoka)

Tangia siku Kasio aliponiwasha moyo kuchukia Kaizari sijapata usingizi. Kati ya kutenda baya na tangu kuazimia. Muda huu kama njozi au ndoto ya kutisha: Afriti na utashi hukutana barazani; Na hali ya binadamu huwa kama dola ndogo, hutendwa kama kwamba kumetokea maasi.

(Lukio anarudi tena)

LUKIO: Bwana, nduguyo, Kasio, ndiye yuko mlangoni. Anapenda akuone.

BURUTO: Yu pekee?

LUKIO: La, bwana wangu, anao wengine pamoja naye.

BURUTO: Wawajua?

LUKIO: La, bwana, kofia zao zafika masikioni, na nusu ya nyuso zao imefichwa kwa majoho, na kwa hiyo sikuweza kuwatambua kwa nyuso.

BURUTO: Kawakaribishe waje.

(Lukio anatoka)

Ndiyo wale wafitini. A, fitina, na usiku waona haya kutoa uso wako wa hatari ambapo maovu yote ni huru? Basi mchana utapata wapi pango lenye giza la kutosha kuficha surayo mbaya? ‘Silitafute, fitina; Ifiche katika cheko na katika ukunjufu kwani ukitoka nje na surayo ya asili hata huko Jehanamu kwenyewe hakuna giza la kuweza kukuficha hata usitambulike.

(Wanaingia Kasio, Kasika, Desio, Sinna, Metello Simberi na Tirebonio)

KASIO: Pengine twakuharibia mapumziko yako: U hali gani, Buruto? Vipi, tunakubughudhi?

BURUTO: Niko macho mpaka sasa; kucha nzima sijalala. Je, nawajua mabwana hawa ulokuja nao?

KASIO: Naam, Kila mmoja; na hapana mtu ambaye hapa hakuheshimu; na kila mmoja wao angependa ajione kila Mrumi hashamu anavyokufikiria. Huyu ni Tirebonio.

BURUTO: Anakaribishwa hapa.

KASIO: Huyu Desio, Buruto.

BURUTO: Anakaribishwa pia.

KASIO: Huyu Kasika; huyu Sinna; na Metello Simberi.

BURUTO: Wote wanakaribishwa. Je, kuna shughuli gani, zinazowazuieni kuuona usingizi?

KASIO: Twaweza kusema kando?

(Buruto na Kasio wananong'ona)

DESIO: Mashariki iko huku: mapambazuko si huku?

KASIKA: La!

SINNA: A, niwie radhi, bwana, mapambazuko ni huku; na miraba ya kijivu ile itiayo rangi kwenye mbingu ni risala kuonya mapambazuko.

KASIKA: Wote mtakiri kwamba mmedanganyika sana, huku ninakoonyesha kwa upanga wangu ndiko Jua linakotokea; na ambako ni karibu hasa na kusini mwa mpya ukaribiapo. Miezi miwili tangu sasa jua litatoka kwa juu zaidi kuelekea kaskazini, na mashariki ni hapa, sawa na Baraza kuu.

BURUTO: Nipeni tena mikono yenu mmoja mmoja.

KASIO: Na tuapizane, basi, kwa hii azima yetu.

BURUTO: La, pasiwe na kiapo: ikiwa nyuso za watu, mateso ya nyoyo zetu, taabu za siku hizi,—Kama ni sababu duni, basi nyote sambameni, na kila mtu arudi hima kitandani kwake. Na dhuluma kuu hii acheni iendele mpaka kila mtu afe zamu yake ikifika. Bali kama mambo haya, kama ninavyoamini, yana moto wa kutosha kuwachemsha waoga na kuipa ushujaa mioyo ya wanawake, basi, wananchi wenzi, kwa nini tukihitaji kitu cho chote zaidi ya nia zetu wenyewe kutupa moyo wa ari ya kuondoa dhuluma? Twahitaji kamba gani inayoishinda njama ya Warumi wal'okwisha kutoa kauli yao na hawatarudi nyuma? Na kuna kiapo gani kinachozidi mwafaka wa imani na imani, Kwamba hili litakuwa na tuko tayari kufa? Waapishe makasisi na waoga na waongo, na mizoga goigoi iliyooza zamani, na wagonjwa wa rohoni wakubalio maovu; Apisha kwa nia mbaya wale was'oaminika: Ila usitie ila tendo letu safi hili, wala hii

ari yetu is'oweza kupoozwa, kwa kudhani kuwa nia yetu au tendo letu lilihitaji kiapo; kumbe kila tone moja la damu aliyonayo Mrumi na kitukufu, litakuwa limefanya makosa makubwa sana kama atavunja japo chembe ndogo ya ahadi yo yote aliyofanya.

KASIO:Lakini Sisero, naye pia tutamshauri? Nafikiri atakuwa mwenzetu imara sana.

KASIKA: Tusimwache.

SINNA: Naam, tusimwache hata kidogo.

METELLO: Naam, na tumpate, kwa sababu mvi zake zitatupa sifa njema kwa watu na kununua sauti zitazoweza kusifu matendo yetu. Itasemekana kuwa ni busara yake yeye ndiyo ilyoamuru mikono yetu kutenda; Ujana na ushupavu wetu haut'onekana, kwani wote utafichwa na utaratibu wake.

BURUTO: A, msimtaje yeye! Na tusimwambie kitu; kwani ni mtu ambaye hawezi kulifuata jambo lo lote ambalo limeanzwa na wengine.

KASIO: Basi, yeye natumwache.

KASIKA: Kusema kweli, hafai.

DESIO: Mwinginewe hataguswa, ila ni Kaizari tu?

KASIO: Ni swali zuri, Desio. Nadhani haitafaa kuwa Mariko Antoni, kipenzi cha Kaizari, aendeleo kuishi, baada ya Kaizari: Tutakuja kugundua kwamba ana ukorofi; Na, wajua hila zake, akijazitengeneza, zaweza kutosheleza kutudhuru sisi sote; Na njia ya kuzuia ni kumwua Antonio, pamoja na Kaizari.

BURUTO: Tutakuwa wakatili mno, Kuyusi Kasio, kutoka kichwa, halafu, kukatakata viungo, kama ghadhabu kifoni na kisasi baadaye; Antonio hakizidi kiungo cha Kaizari: Na tuwe watambikaji, si makatili, Kayusi. Sote tusichokipenda ni nia ya Kaizari, na nia ya binadamu siyo kitu chenye damu; Laiti tungefikia nia yake Kaizari, bila ya kulazimika kumdhuru Kaizari! Walakini, ole wake, hana budi atakufa! Tena, rafiki wapole, na tumwue kishujaa, Bali siyo kwa ghadhabu; tumwandae kama kombe la kuwalisha miungu: siyo kumkatakata kama zoga lifaalo kuyatupia majibwa: Mioyo yetu na iwe kama mabwana werevu,

kuchochea watumishi wakatenda ya ghadhabu na halafu iwe kama kwamba inawashutumu. Itafanya tendo letu la faradhi, si la wivu. Tutaitwa watakasi, si wauaji waovu. Bali Mariko Antoni, mwondoeni akilini; kwani hawezi kuzidi mkono wa Kaizari kichwa chake Kaizari kikisha kuondolewa.

KASIO: Ila nina hofu naye, maana mapenzi yake apendayo Kaizari—

BURUTO: Salale, Kasio mwema, ‘simtie akilini! Ikiwa anampenda Kaizari hiariye: Analoweza kuwaza ni amfie: Na hilo kwake ni mno; ni mtu mpenda raha; Apenda mno michezo, na upuzi na anasa.

TIREBONIO: Hana cha kutuogofya. Yeye na tumwache hai; Kwani ataishi hata alicheke jambo hili.

(Saa inagonga)

BURUTO: Kimya! Hesabuni saa.

KASIO: Imegonga mara tatu.

TIREBONIO: Inafaa tuachane.

KASIO: Ila haijulikani, kama leo Kaizari atakuja au haji. Kwa sababu siku hizi kajawa ushirikina, ameiacha kabisa imaniye ya zamani, juu ya njozi na ndoto na mambo ya kubashiri: Basi, inawezekana ishara hizi za wazi, vitisho vingine hivi vya usiku huu leo, na kushawishishawishi kwa wapiga bao wake kwaweza kumzuia kuja Barazani leo.

DESIO: Usiyahofie hayo: akikusudia hivyo naweza kumgeuza; anapenda kusikia kuwa farasi wa mwitu husalitiwa kwa miti, na madubu kwa vioo; kina tembo kwa mashimo, akina simba kwa nyavu, watu kwa warairai, Hukubali—kwani huwa karaiwa karaika. N’acheni nifanye kazi, kwa sababu ninaweza kuuchezea unyonge wake kwa urairai nimlete barazani.

KASIO: Hasha, tutafuatana , tumlete kwa pamoja.

BURUTO: Iwe kwenye saa mbili isipite hapo, sivyo?

SINNA: Isipite saa mbili, wala msikose, basi.

METELLO: Na Kayusi Ligario hampendi Kaizari kwani alimkemea kwa kumsifia Pompe: Nashangaa kati yetu hako aliyemtaja!

BURUTO: Tazama, Metello mwema, nenda kamf'ate kwake: Yeye anipenda sana, na nimempa sababu; Kamwambie aje hapa, mimi nitamshawishi.

KASIO: Macheo yametukuta: tutakuacha, Buruto:—Na, rafiki, sambieni; lakini yakumbukeni yale mliyoyasema, na muwe Warumi kweli.

BURUTO: Waungwana watukufu, furahini kwa vicheko; Msiache nyuso zetu zionyeshe nia yetu, lakini tuisitiri, kama vile wafanyavyo Warumi wetu wachezi, kwa mioyo mitulivu, na hali ya kawaida. Basi, nyote kwa herini.

(Wanaondoka wote ila Buruto)

Kijana! Lukio! Umelala kabisa? Si kitu faida umande wa asali nzito ya kulala: Wewe huna ndoto wala njozi ambazo taabu na mashaka huzileta katika mbongo za watu: Ndiyo ma'na umeweza kulala fofofu hivyo.

(Aingia Poshia)

POSHIA: Buruto, seyyid yangu!

BURUTO: Poshia, ma'nake nini? Kitu gani chakufanya kuamka saa hizi? Si vema kwa afya yako kuihatarisha hivi haliyo ya udhaifu katika baridi kali hii ya alfajiri.

POSHIA: Wala si vema kwa yako. Buruto, bila, upole, wewe umenitoroka na kuniacha kitandani. Na jana usiku kwenye chakula cha magharibi ulisimama ghafla na kuanza kutembea ukiwaza na kuhema, na mikono umekunja; nilipokuliza kisa ulinitolea macho: Nikakuuliza tena; ukajirarau kichwa na kupiga guu chini kwa hasira na ghadhabu: Lakini nikakazana na wala hukunijibu; Ila kwa ghadhabu sana ukapungia mkono kunionya niondoke: na mimi nikaondoka; Kwa sababu sikutaka kukuzidisha ghadhabu ilionekana kuwa imesha zidi kiasi.

Tena nilidhani kuwa ni sumbuko la moyo tu, ambalo mara kwa mara humpata kila mume. Halikuachi ukala au ukazungumza, halikuachi kulala; ana kama lingeweza kubadili sura yako, kama lilivyobadili tabia yako, Buruto, singalikutambua. Seyyid, yangu mpenzi, tafadhali nijulishe kisa cha huzuni yako.

BURUTO: Ni hali ya afya yangu, kwa sababu naumwa.

POSHIA: Buruto ana busara, angekuwa anaumwa, angajua la kufanya Kurudisha afya yake.

BURUTO: Hivyo ndivyo nifanyavyo. Poshia mwema, kalale.

POSHIA: Buruto kawa mgonjwa? Na dawa ni kutembea pasipo kujifunika akusanye ubaridi wa usiku wa unyevu? Je, Buruto ni mgonjwa, basi akitoroka kitanda chake kizuri na kuijaribu sumu mbaya hii ya usiku huu, Na kuichokoza hewa ya unyevu na uchafu ajiongezee ugonjwa? La, hasha, Buruto wangu, Una jambo zito sana katika kifua chako, amabalo kwa sababu ya hali na pahali pangu nina haki kulijua: nakupigia magoti, kwa huo uzuri wangu ulosifika zamani, Kwa nadhiri zako zote za mapenzi, na nadhiri kubwa iliyotuunga ikatufanya mmoja, nakusihi unambie niliye wewe mwenyewe, niliye wewe mwingine, kwa nini una huzuni na ni watu gani leo usiku wal'okufata: Kwani kumekuja leo watu sita au saba hapa, wal'ozifunika nyuso zao hata giza lisiweze kuziona.

BURUTO: Tafadhali, sipige magoti, Poshia mpole.

POSHIA: Nisingelazimika ungekuwa Buruto mpole. Nambie, Buruto, hivi kwenye nadhiri za ndoa imesemwa nisijue siri zinazokuhusu? Kumbe mimi ndiyo wewe kama nusunusu tu? Kukaa nawe mezani, kukupozea kitanda, na kuzungumza nawe mara fulani fulani? Hivi niko pembeni tu katika mapenzi yako? Basi kama hivyo ndivyo—hapana kinachozidi Poshia ni kahaba tu siyo mke wa Buruto.

BURUTO: U mke wangu wa kweli, mwaminifu mtukufu; U mpenzi kwangu kama hayo matone mekundu yaingiayo katika moyo wangu wa huzuni.

POSHIA: Kama ingekuwa hivyo ningejua siri hii. Nakiri ni mwanamke; lakini ni mwanamke ambaye Buruto bora kamfanya kuwa mke: Nakiri ni mwanamke; lakini ni mwanamke mwenye sifa kubwa sana—mwanamke binti Kato. Basi unadhani mtu niliyezaliwa hivyo na nikaolewa hivyo, sijazidi kike changu? Nambie mashauriyo, nami siyatoi nje: Nimethibitisha sana ustahimili wangu kwa kujikata kusudi jeraha hili pajani.

Je, naweza kuhimili hili kwa uvumilivu, Ila siri za bwanangu nishindwe kuzihimili?

BURUTO: O, enyi miungu nyie, nistahilisheni kwa mke mtukufu huyu!

(Hodi kwa ndani)

Sikiliza kuna hodi; hebu kwanza nenda ndani, Na halafu moyo wako utazishiriki siri za wangu wenye huzuni: Hebu niache haraka.

(Poshia anaondoka)

Lukio, ni nani apigaye hodi mlangoni?

(Wanaingia tena Lukio na Ligario)

LUKIO: Mgonjwa huyu anataka mzungumze naye.

BURUTO: Kayusi, Ligario, aliyetajwa na Metello—Kijana, simama kando —Je, Kayusi Ligario, Hali gani?

LIGARIO: Zipokee salamu za ulimi wangu dhaifu.

BURUTO: Lo, wakati gani huu, we Ligario shujaa, ambao umechagua kujivisha kitambaa! Laiti usingekuwa mgonjwa hivi ulivyo.

LIGARIO: Mimi si mgonjwa hasha, kama Buruto anayo kazi yoyote muhimi yenye jina la heshima.

BURUTO:Nina kazi kama hiyo usemayo, Ligario, ungekuwa na sikio lenye afya lisikie.

LIGARIO: Kwa hiyo miungu yote Warumi waabuduyo, nautupilia mbali ugonjwa niliokuwa nao.

E, wewe roho ya Roma! Shujaa mwana wa watu! Mwana shujaa mzawa wa nyumba tukufu sana! Umekuwa kama bingwa mpungiaji wa pepo, na umenirudishaia afya yangu dhaifu: Niamuru nikimbie, nitaweza kushindana na visivyowezezana; naam, na nivishinde. Je, unayo kazi gani, inohitaji kufanywa?

BURUTO: Kazi itakayofanya wagonjwa kuwa wazima.

LIGARIO: Je, hakuna wengineo walio sasa wazima, ambao hatuna budi ya kuwafanya wagonjwa?

BURUTO: Hivyo tutafanya pia. Yenyewe, Kayusi wangu, nitakwelezayo hapo tutapokuwa njiani, tukienda kwake huyo atotendwa kazi hiyo.

LIGARIO: Basi, wewe tangulia na mimi kwa moyo mpya nitafuata kutenda jambo nisilolijua; bali yatosha kujua naongozwa na Buruto.

BURUTO: Haya, nifuate basi.

(Wanaondoka)

Onyesho la Pili: Chumbani, Nyumbani kwa Kaizari

(Ngurumo na Umeme. Aingia Kaizari kavaa nguo za usiku)

KAIZARI: Leo mbingu wala nchi haikuwa na amani: Mara tatu Kapunia kalia usingizini, 'Yala, wanamwua Kaizari!' Kuna nani ndani?

(Aingia mtumishi)

MTUMISHI: Naam, seyyid yangu!

KAIZARI: Nenda ukawaambie watabiri watambike, walete maoni yao juu ya mafanikio.

MTUMISHI: Ee walla, bwana wangu.

(Mtumishi anatoka)

(Aingia Kapunia)

KAPUNIA: Una nini Kaizari? wakupudia kutoka? Leo hutatoka kamwe utashinda papa hapa.

KAIZARI: Kaizari atatoka: vitu vilivyonitisha havijaniona uso, vimeniona mgongo; Vionapo uso wangu vitatoweka haraka.

KAPUNIA: Kaizari, sijajali fali; sasa zanitisha. Kuna mtu hapa ndani anayesema ya kuwa, kuacha tuliyoyaona na kuyasikia, kuna mambo ya kutisha aliyoonna mlinda. Anasema simba jike kazaa barabarani; Kaburi zimefunguka watu wafu wakatoka; Askari wa kutisha waliopangwa vizuri, kwa safu na kwa vikosi, kawaida ya kivita wamepigana mbinguni,

damu ikalinyeshea jumba la Baraza Kuu. Na kelele za kivita ziligongana hewani na farasi walilia, kwa na watu waliokuwa wakifa wakaugua; Na roho za marehemu zikalia majiani. Kaizari mambo hayo si mambo ya kawaida, na tena yanatisha!

KAIZARI: Nini chaweza epukwa ambacho hatima yake imekwisha dhamiriwa na miungu wenye enzi? Walakini hata hivyo Kaizari atatoka; Maana maonyo haya ni kwake na kwa wengine.

KAPUNIA: Fukara anapokufa vimwondo havimuliki; Bali na mbingu hunadi kifo chake mfalme.

KAIZARI: W'oga hufa mara nyingi kabla ya vifo vyao; Mashujaa hawaonji kifo ila mara moja. Kati ya vioja vyote nilivyokwisha sikia, kishangazacho zaidi ni woga wa binadamu. Kwani kifo, kwa sababu ni hatma ya lazima, bila shaka kitakuja siku itakapotimu.

(Mtumishi anaingia tena)

Watabiri wasemaje?

MTUMISHI: Wasema wasingependa utoke nyumbani leo. Mhanga wal'opasua haukuwa una moyo.

KAIZARI: Miungu hufanya hayo kufedhehesha waoga: Kaizari atakuwa nyama asiye na moyo akishinda hapa leo kwa sababu ya uoga. La, Kaizari hawezi, hatari yajua kuwa Kaizari ni hatari inayozidi hatari, Sisi ni simba wawili wazaliwa siku moja, nami nilitangulia, na ni mkali zaidi:

Kaizari akatoka.

KAPUNIA: Ole wako, bwana wangu. Busarayo meishia kwenye ushupavu wako. Usitoke nje leo: sema kuwa woga wangu ndio unaokushindisha nyumbani, si woga wako. Tutamtuma Mariko Antonio Barazani na atasema ya kwamba haliyo si njema leo: Tafadhali nisikie, nakupigia magoti.

KAIZARI: Antonio atakwenda aseme kuwa naumwa; nami kwa kupendekeza sintaondoka nyumbani.

(Aingia Desio)

Huyu hapa Desio Bururto, atawaambia.

DESIO: Kaizari, salaam, Habari za asubuhi Kaizari mtukufu? Unaitwa Barazani.

KAIZARI: Na umekuja wakati unaopendeza sana, Ili uwapelekee salamu zangu wajumbe, kawaambie ya kuwa sitaweza kuja leo: Sitaweza ni uwongo; sithubutu, unazidi: Kawaambie, Desio, kuwa sitakuja leo.

KAPUNIA: Kasema kuwa aumwa.

KAIZARI: Kaizari aongope? Niunyoshe ushindini mkono wangu vitani, kisha nisiseme kweli kwa vizee vyenye mvi? Desio, kawaambie Kaizari hatakuja.

DESIO: Kaizari mwenye Enzi, niambie sababu moja, Nisije nikazomewa nita'powambia hivyo.

KAIZARI: Sababu ni kwamba siji,—I katika nia yangu. Hiyo inatosheleza kuwaridhisha Wabunge. Walakini kwa sababu ya kukuridhisha wewe, kwa sababu nakupenda, basi nitakujulisha. Mkwe wangu, Kapunia, huyu, hataki nitoke. Kaota usiku kwamba kaona sanamu yangu mithili ya chemichemi iliyo na vinywa mia, Ilitema damu safi; na Warumi wenye nguvu wakaja wakifurahi, na kunawa hiyo damu. Na hii asema kuwa ni maonyo na ishara ya maovu yanayokuja; naye kapiga magoti na kuniomba ya kuwa nisiende nyumbani leo.

DESIO: Ndoto hii, Kaizari imebashiriwa sivyo; Ilikuwa ni ishara nzuri na yenye bahati. Sanamu kutoka damu katika sehemu nyingi, ambayo Warumi wengi walinawa kwa furaha, kuonyesha ya kwamba kwa kutokana na wewe Roma kuu itanyonya damu ya uzima mpya, na kwamba watu wakubwa watakuja kusongana kutaka dawa, mawaa, kumbukumbu na nishani. Hiyo ndiyo tafsiri ya ndoto ya Kapunia.

KAIZARI: Na ulivyoifasiri ndo ususa ilivyo.

DESIO: Na hasa utakapoyajua yale nitakayosema—Basi yafaa ujue: Bunge limesha amua kumvisha taji leo Kaizari mwenye enzi. Ukipeleka habari kwamba leo hutakwenda, hwenda wabadili nia. Tena, zaidi ya hayo, itakuwa kichekesho, mtu huweza kusema, vunjeni Baraza Kuu mpaka siku nyingineyo mke wake Kaizari atapoweza kuota ndoto inayopendeza.

Kaizari ajifiche, Je, hawatanong'ona, Lo, Kaizari kaogopa? Nisamehe, Kaizari, kwani pendo langu kwako lanilazimisha mimi niyaseme mambo haya, na akili zangu mimi zinatii pendo langu.

KAIZARI: Haya sasa, Kapunia, zitazame hofu zako, zionekanavyo kuwa ni za kijinga kabisa! Naona aibu sana kwamba nilishawishika. Haya, nipe joho langu, kwa sababu nitakwenda:-

(Wanaingia Pubulio, Buruto, Ligario, Metello, Kasika, Tirebenio na Sinna)

Na, tazama, Pubulio huyu kaja kuniita.

PUBULIO: Sabalkheri, Kaizari?

KAIZARI: Karibu Pubulio. Lo, Buruto, hata wewe umejidamka hivi? Sabalkheri, Kasika. Na Kayusi Ligario Kaizari hajapata akawa adui yako sawa na maradhi haya yakukondeshayo hivi.

Saa ngapi?

BURUTO: Kaizari, imegonga saa mbili.

KAIZARI: Nashukuru kwa taabu na uungwana wako.

(Aingia Antonio)

Ona, hata Antonio akeshaye kwa sherehe, naye pia kaamka. Baraka za asubuhi, Antonio.

ANTONIO: Ziweko na kwako pia, mtukufu Kizari.

KAIZARI: Kawaambieni huko ndani wajitayarisha. Mwenye lawama ni mimi kwa kungojelewa hivi. Una hali gani, Sinna, Metello, u hali gani? Na wewe, Tirebonio! Nitapata saa nzima, ya kuzungumza nawe: njoo tuonane leo; Kuwa karibu nami niweze kukukumbuka.

TIREBONIO: Ee walla, Kaizari (*kando*) nitakuwa karibu mno hata rafikizo bora watamani niwe mbali.

KAIZARI: Rafiki wema, nendeni ndani mkanywe vinywaji kidogo pamoja nami, na kisha kama rafiki, tutaondoka pamoja.

BURUTO: (*kando*) Moyo huu wa Buruto unalia, Kaizari, kwa kutafakari kwamba kuwa kama siyo kuwa.

(Wanatoka)

Onyesho la Tatu. Barabarani. Karibu na Jumba Kuu la Serikali

(*Aingia Aritemidoro akisoma karatasi*)

ARITEMIDORO: Kaizari jihadhari na Buruto; mwangalie Kasio; usimkaribie Kasika, mtupie jicho Sinna; usimwamini Tirebonio; mwangalie sana Metello Simberi, Desio Buruto hakupendi: umemkosea Kayusi Ligario. Watu wote hawa wana nia moja tu, nayo haimpendi Kaizari. Kama wewe si mtu wa kuishi milele, jilinde; ushupavu ukizidi huleta uhaini. Miungu wenyezi na wakulinde. Akupendaye—ARITEMIDORO’ tasimama hapa hadi Kaizari apitapo, tajifanya nahitaji nimpe barua hii. Moyo wangu unalia vile wema hauwezi kuepa meno ya wivu. Pindi ukisoma hii, Kaizari, unaweza ukapona: kama sivyo. Nyota yako ina njama pamoja na mahaini.

Onyesho la Nne : Sehemu nyingine ya barabarani, mbele ya nyumba ya Buruto

(*Wanaingia Poshia na Lukio*)

POSHIA: Tafadhali, bwana mdogo, nenda hima Barazani; Usingoje kunijibu, bali nenda hima hima; Unangoja kitu gani?

LUKIO: Kujua n’tumwalo, mama.

POSHIA: Ni heri ungalikwenda kule na kurudi hapa kabla sijakwambia ukafanye nini kule. (*kando*). O, uthabiti wa moyo, kuwa mathubuti kwangu! Tenga kwa jilima kubwa moyo na ulimi wangu! Nina moyo wa kiume na nguvu za mwanamke. Ni shida kwa mwanamke kuweza kuweka siri! Bado ukingali hapa?

LUKIO: Bibie, niende kule nikafanye jambo gani? Nende mbio Barazani, basi, hakuna zaidi? Halafu nikirudi kwako, basi hakuna zaidi?

POSHIA: Naam, enenda , baba, kaniletee habari kama bwanako hajambo, kwani alipoondoka alikuwa anaumwa; tena angalia vema afanyalo Kaizari, wahitaji wamwonao. Hebu, sikiza, baba, kelele gani hiyo/

LUKIO: Siisikii, bibie.

POSHIA: Tafadhali sikiliza. Nazisikia ghasia za kelele kama kwamba ni ghasia za ugomvi, na upepo wazileta kutokea Barazani.

LUKIO:

Kwa kweli mimi, bibie, sikisikii cho chote.

(Aingia mtabiri)

POSHIA: Njoo hapa, wewe: ulikuwa wapi?

MTABIRI: Nyumbani kwangu, bibie mwema.

POSHIA: Hivi saa ngapi sasa?

MTABIRI: Yakaribia saa tatu, bibie.

POSHIA: Kaizari kasha kwenda Barazani au bado?

MTABIRI: Bado, bibie: ninakwenda kusimama pahali pangu nimwone atapopita kwenda Barazani.

POSHIA: Una ombi lo lote la Kizari ama sivyo?

MTABIRI: Naam, ninalo bibie, akinisikiliza; Tamwambia ajifanye rafiki yake mwenyewe.

POSHIA: Wajua dhara lo lote ambalo akusudiwa?

MTABIRI: Sijui dhara lo lote ambalo litatokea, lakini najua mengi yawezayo kutokea. Kwa heri. Pahali hapa barabara ni nyembamba: Umati umwandamao Kaizari, wa wajumbe, Mawaziri na raia wahitaji, unaweza ukamsonga mnyonge nusura ya kumuua. Nitajibanza pembeni, pahala penye nafasi, na kusema naye hapo Kaizari mtukufu, atakapokuwa apita.

(Mtabiri anatoka)

POSHIA: Lazima niende ndani(*kando*). A, moyo wa mwanamke, kweli ni kitu dhaifu! Ole wangu, O, Buruto, Miungu ikuongoze katika shughuli yako! Kijana kanisikia—Buruto analo ombi, Kaizari halikidhi.—O, nataka kuzimia. Haya, kimbia, Lukio, kamsalimu bwanangu; Mwambie nina furaha; kisha rudi unambie, lile atakalokwambia.

(Wanatoka mmoja mmoja)

Kitendo cha Tatu

Onyesho la Kwanza: Mbele ya Baraza Kuu

(Wajumbe wako juu, kundi la watu barabarani linaelekea Baraza Kuu. Miongoni mwao yuko Aritemidoro na Mtabiri. Tarumbeta.

Wanaingia Kaizari, Buruto, Kasio, Kasika, Desio, Metello, Tirebonio, Sinna, Antonio, Lepido, Popilio, Pubulio, na wengineo)

KAIZARI: *(Kwa mtabiri)* Tarehe ya katikati ya machi imesha fika.

MTABIRI: Hivyo ndivyo, Kaizari, lakini haijapita.

ARITEMIDORO: Salaam, Kaizari! Soma maandiko haya.

DESIO: Tirebonio naomba utapopata nafasi ulisome ombi lake hili la unyenyekevu.

ARITEMIDORO: Tafadhali, Kaizari, soma ombi langu kwanza, Kwani linayemhusu ni Kaizari mwenyewe, kwa hiyo, basi, lisome, Kaizari mtukufu.

KAIZARI: Linalotuhusu sisi liataangaliwa mwisho.

ARITEMIDORO: ‘Sichelewe, Kaizari; ulisome sasa hivi.

KAIZARI: Je mtu huyu kichaa?

PUBULIO: Simile, mpuuzi wee!

KASIO: Kwa nini maombi yako watoa barabarani? Yapeleke Barazani.

(Kaizari anakwenda kwenye Baraza Kuu: wengine wanafuata)

POPILIO: Naitakia fanaka shughuli yenu ya leo.

KASIO: Shughuli gani, Popilio?

POPILIO: Kwa herini.

(Anamwendea Kaizari)

BURUTO: Popilio kasemaje?

KASIO: Aitakia fanaka shughuli yetu ya leo. Nina hofu nia yetu ime'sha kujulikana.

BURUTO: Ona anavyomwendea Kaizari, mtazame.

KASIO: Kasika, usichelewe, twahofu kugunduliwa. Buruto, tutafanyaje? Hii ikijulikana, mmoja baina yetu, Kasio au Kaizari, hatarudi asilani, maana nitajiua.

BURUTO: Kasio, tulia tuli: Yule Popilio lena, hasemei nia yetu; kwani, ona, anacheka, na Kaizari kapoa, na wala habadiliki.

KASIO: Tirebonio ajua saa yake; kwani, ona, Buruto, anamuondoa Mariko Antonio.

(Antonio na Tirebonio wanaondoka)

(Kaizari na Wabunge wanakaa)

DESIO: Wapi Metello Simberi? Yeye na aende sasa, atoe maombi yake mbele ya Kaizari.

BURUTO: Yuko tayari: sogea karibu umwunge mkono.

SINNA: Kasika, uwe wa kwanza kuinua mkono wako.

KAIZARI: Je, wote mko tayari? Kuna nini kumpasa Kaizari na Baraza lake kukitengeneza?

METELLO: Mtukufu, mwenye enzi, Kaizari, Metello Simberi hapa atupa kitini pako, moyo wa unyenyekevu—

KAIZARI: Inanibidi nikuzuie, Metello Simberi. Kuinamanama huku na staha hizi za chini zinaweza kuchemsha damu za watu wa ovyo, na kugeuza kanuni na sheria za asili ziwe sheria za wana. Bali usidanganyike, na kudhani Kaizari ana damu ya uasi, Iwezayo kuyeyushwa iache asili yake, kwa mambo yanayoweza kuyeyusha wapumbavu; Ya'ni maneno matamu, heshima za kuinama, Au kujipendekeza kwa uwongo kama mbwa. Ndugu yako kahamishwa kwa mujibu wa sheria: Kama, basi, wainama, wasali na kujibemba, kwa ajili yake yeye, mimi nakupiga teke, jinsi apigwavyo mbwa, uondoke mbele

yangu. Fahamu kuwa daima Kaizari hakosei, Naye habadili nia kama hapana sababu.

METELLO: Hapana sauti hapa inopendeza zaidi kuliko sauti yangu, itakayonisemea, na kuridhisha sikio la Kaizari mkuu, ila akasamehewa ndugu aliyehamishwa?

BURUTO: Nabusu mkono wako, bali si kwa ulaghai, Kaizari, nikiomba Pubulio wa Simberi aachiwe huru, mara.

KAIZARI: Nini, Buruto!

KASIO: Msamaha Kaizari; Kaizari, msamaha! Kasio anaanguka chini ya miguu yako, na kumwombea uhuru Pubulio wa Simberi.

KAIZARI: Ningekuwa kama wewe, ninge'za kushawishika. Ningeshawishi kwa sala, sala zingenishawishi: Bali mimi ni imara kama nyota ya shemali, i'lo na hali ya kweli, imara yenye kituo, wala haina kifani huko kote uwinguni. Uwingu umepambika kwa nyota bila idadi, ambazo zote ni moto na zote hutoa nuru; Bali kuna nyota moja miongoni mwazo zote ikaayo palepale.

Na dunia hali kadhalika ina watu wengi sana, nao wote wana mwili, wana damu na akili: Bali miongoni mwao namjua mmoja tu ambaye hakanushiki, hukamata pale pale, na wala hatikisiki: na mtu huyo ni mimi, nitaonyesha kidogo, angalo kwa jambo hili niliamuru imara kuhamishwa kwa Simberi, nabado niko imara abakie huko huko.

SINNA: O, Kaizari—

KAIZARI: Toka hapa! Unaweza kuinua Olimpio?

DESIO: Kaizari mkuu—

KASIKA: Nisemeeni, mikono!

(Kasika anamchoma Kaizari shingoni. Halafu anachomwa na mahaini wengine, na Mariko Buruto mwishoni)

KAIZARI: Hata na wewe, Buruto? Basi, kwangu Kaizari.

(Anakufa. Wajumbe na raia wanatoka wamepigwa na bumbuazi)

SINNA: Uhuru, Uhuru sasa! Udhalimu umekufa! Kimbieni, tangazeni, kote, mabarabarani!

KASIO: Wengine majukwaani, wapige kelele huko, ‘Uhuru! Uhuru! Uraia!’

BURUTO: Wananchi na wajumbe, msihofu, tulieni; Deni la kupenda cheo, sasa limekwisha lipwa.

KASIKA: Wewe nenda ukapande kwenye jukwaa, Buruto.

DESIO: Na Kasio kadhalika.

BURUTO: Pubulio yuko wapi?

SINNA: Huyu hapa, kaduazwa sana na maasi haya.

METELLO: Simameni kwa pamoja, ila rafiki fulani wa Kaizari-

BURUTO: Usitaje kusimama. Pubulio changamka; Hapana dhara lo lote lanuiwa juu yako au Mrumi ye yote; waambie Pubulio.

KASIO: Kisha twache, Pubulio, watu wasituvamie, na kudhuru mvi zako.

BURUTO: Sawa, sawa fanya hivyo: ye yote asidhurike, kwa kitendo chetu hiki, ila si tuliokitenda.

(Pubulio anaondoka)

(Tirebonio anarudi)

KASIO: Antonio yuko wapi?

TIREBONIO: Kakimbilia nyumbani kwake huku kaduwaa: Wanaume, wanawake na watoto washangaa, walia na kukimbia kama kwamba ni kiama.

BURUTO: Miungu, tuko tayari kujua matakwa yenu: Twafahamu tutakufa: wakati na kusubiri ndiyo husumbua watu.

KASIO: Na mpunguza miaka ishirini ya uhai, apunguza hiyo hiyo ya kuogopa mauti.

BURUTO: Ukisha kubali hayo, kifo, basi, na fadhila: Nasi tuloufupisha muda wake Kaizari, wa kuogopa mauti tumemtendea mema. Inameni, Wananchi, inameni Warumi, tuinawe mikono, damu yake Kaizari, hadi

juu kwenye viko, na kupaka panga zetu: Kisha twendeni sokoni, na kuzipunga vichwani panga zetu zenye damu, tuzipaaze sauti, sote tuseme, ‘Amani, Uhuru, na Uungwana!’

KASIO: Inameni, basi na kunawa. Vizazi vingapi kutoka hivi sasa, tendo letu bora hili, litaigizwaigizwa katika nchi ambazo bado hazijazaliwa, na ndimi tusozijua!

BURUTO: Mara ngapi tangu sasa, Kaizari kwa kucheza, atatoka damu tena, ambaye kwa hivi sasa kalala kwenye kiweko cha Pompe wala hazidi japo vumbi kwa thamani!

KASIO: Kila kitapotendeka na hiki kikundi chetu kitakumbukwa kiitwe wakomboa nchi yao.

DESIO: Twende zetu?

KASIO: Naam, sote twondoke: Buruto ataongoza nasi tutamfuata kwa nyoyo za kishu jaa na bora kwa Roma nzima.

(Aingia Mtumishi)

BURUTO: Hebu! N’ nani anakuja? Rafiki wa Antonio.

MTUMISHI: Ni hivi, bwana Buruto, bwana wangu kanituma nije nipige magoti; na nisujudie hivi; Ndivyo Mariko Antoni alivyoniambisha. Na nikisha kusujudu kataka niseme hivi: Buruto ni mtukufu, ni mtu mwenye busara, Shujaa na mwaminifu; Kaizari alikuwa mweza, jasiri, maliki, na mtu mwenye mapenzi. Ninampenda Buruto tena ninamuheshimu, Buruto akikubali Antonio aje kwake kwa salama aelezwe jinsi gani Kaizari kastahili mauti, Antonio hatampenda Kaizari marehemu jinsi atavyompenda Buruto aliye hai; bali ataifuata bahati na mambo yote ya Buruto mtukufu, katika mashaka haya ya hali iliyo mpya, kwa uaminifu safi. Hivyo ndivyo asemavyo Bwana wangu Antonio.

BURUTO: Bwana wako ni Mrumi wa busara na shujaa; kamwe sijamfikiri yu vinginevyo, kamwambie, akipenda, anaweza kuja hapa; Naapa, ataelezwa na kuondoka salama.

MTUMISHI: Tamleta sasa hivi.

(Mtumishi anaondoka)

BURUTO: Najua tutatambua kuwa yu rafiki mwema.

KASIO: Natumai hivyo ndivyo: bali namwogopa sana; Na mimi mashaka yangu, mara nyingi huwa kweli.

BURUTO: Na Antonio mwenyewe huyu hapa anakuja.

(Antonio aingia)

Karibu Mariko Antonio.

ANTONIO: A, Kaizari mkuu! Umelala chini hivyo? Je ushindi wako wote, utukufu na fahari, Na mateka vimenywea kiasi hiki? Kwa heri.

Mimi sijui, mabwana, mnakusudia nini, nani zaidi kabaki wa kumwaga damu yake. Ni nani zaidi bado amejaa damu: Kama ni mimi, hapana saa inostahili kama saa Kaizari aliyopata mauti; Wala hapana silaha yenye nusu ya thamani yazo hizo panga zenu zilizotiwa rutuba, na damu bora kuliko yote hapa duniani. Nawatafadhalisheni ikiwa hamnipendi, timizeni nia yenu hapahapa sasa hivi, mikono yenu ya damu ingali yatoa moshi.

Japo kama nikaishi miaka elfu moja, sistahili kufa; wala hapana mahali au jinsi ya mauti ambayo nitaipenda, sawa na mahali hapa, karibu na Kaizari, na kuuwawa na ninyi wateule na mabwana, wenyi wa wakati huu.

BURUTO: O, Antoni, ‘usiombe kwetu sisi kifo chako. Japo sasa lazima tuonekane ni watu wenye damu, wakatili kama unavyotuona, kwa hii mikono yetu na tendo letu sasa; Lakini unachoona ni mikono yetu tu na tendo la damu hili ambalo imelitenda: Nyoyo zenu huzioni—ambazo zina huzuni;—Na huzuni, kwa sababu ya Roma kudhulumiwa—Dawa ya moto ni moto, ya huzuni ya huzuni—ndiyo iliyomtenda Kaizari tendo hili. Kwako wewe Antonio, panga zetu siyo kali; mikono yetu, japokuwa ina nguvu za chuki, na mioyo yetu ya kindugu, inakupokea kwa mapenzi na upole, moyo safi na heshima.

KASIO: Sautiyo itakuwa sawa na ya wengineo wakati utapofika wa kugawa vyeo vipya.

BURUTO: Ila vumilia mpaka kwanza tutulize watu, ambao kwa hivi sasa wana hofu kubwa sana, halafu tutakweleza sababu inayofanya mimi

niliyempenda Kaizari hata pale wakati nikimchoma nilitenda nilotenda..

ANTONIO: Mimi sinayo mashaka juu ya busara yako. Kila mtu na alete mkonowe wenye damu: Kwanza, Mariko Buruto nitashikana na wewe;—Kisha Kayusi Kasio, nitaushika wa kwako;—Sasa Desio Buruto, wako; na wako Metello; wako Sinna;—na Kasika wangu shujaa, wa kwako, Tirebonio mpole.

Waungwana,—ole wangu, sijui niseme nini? Kwaminika kwangu sasa kuko mashakani sana, na baina ya maovu mawili hamna budi mniwazie mojawapo—mwongo au mlaghai. Ya kwamba nilikupenda , Kaizari, o, ni kweli: Basi, kama roho yako ikitutazama sasa, haitatiwa uchungu kuzidi wa kifo chako, kumwona Antoni wako akifanya masilahi, Akivisha vidole vya damu vya aduizo, Mtukufu Kaizari, mbele ye maiti yako? Ningalikuwa na macho sawa na majerahayo, yatoe machozi kasi yatoavyo damu yako ingelaiki zaidi kuliko kuafikiana pamwe na adui zako, na kufanya urafiki. Kunradhi, Juliasi! Hapa walikuzingia kama ayala shujaa, na hapa ukaanguka; Na hapa wawinda wako wasimama na madoa ya kushambuliwa kwako na damu ya kifo chako. A, dunia, ulikuwa msitu wa mwinda huyu, naye kweli, a, dunia, ulikuwa moyo wako! Umelala hapa kama paa aliyeangushwa na wawinda wake wengi, watoto wa kifalme.

KASIO: Lo, Mariko Antonio—

ANTONIO: Niwie radhi Kasio: Aduize Kaizari watasema mambo haya; Basi kwa rafiki yake, ni jambo la kawaida.

KASIO: Sikulaumu kwa huko kumsifu Kaizari; Lakini wakusudia kupatana nini nasi? Tukutie miongoni mwao marafiki zetu, au tujendee zetu tusikutumainie?

ANTONIO: Kwa hiyo niliishika mikono yenu, lakini nilivutwa kwa kumwona Kaizari yuko chini. Ni rafiki yenu wote na nawapendeni nyote; Kwa matumaini haya, kwamba mtanieleza sababu na jinsi yake hatari ya Kaizari.

BURUTO: Kama sivyo tendo hili lilikuwa la kishenzi; sababu zetu ni safi, Antonio, ungekuwa ni mwanae Kaizari bado zingekuridhisha.

ANTONIO: Wala siombi zaidi, ila naomba ruhusa, nitwae maiti yake niyapeleke sokoni, na ipasavyo rafiki nisimame jukwaani, niweze kuhutubia katika matanga yake.

BURUTO: Utaweza, Antonio.

KASIO: Buruto, hebu tuseme (*kando kwa Buruto*); hujui unalotenda; Usikubali Mariko Antonio akaseme katika matanga yake: wajua kiasi gani watu watakavyovutwa na yale atayosema?

BURUTO: Tafadhali, kuwa radhi;—mimi nitatangulia jukwaani nieleze sababu iliyofanya tukamwua Kaizari; na kuwa atayosema Antonio, atasema kwa idhini na ruhusa; Pia kuwa tunapenda Kaizari afanyiwe Ibada na mambo yote yapasayo kisheria. Kwetu hiyo faida, hatutapata madhara.

KASIO: Sijui yatayoweza kutokea; siridhiki.

BURUTO: Mariko Antoni, haya, waweza kuyachukua maiti ya Kaizari: katika hotuba yako ya matanga, ‘situsute, bali sema mema yote uwezayo kufikiria kumhusu Kaizari. Na useme wahutubu hivyo kutashiriki kabisa katika matanga yake: tena utaposemea ni jukwaa lilelile ambako nakwenda sasa, Ba’da ya hotuba yangu itakapomalizika.

ANTONIO: Itakuwa hivyo, basi: mimi siombi zaidi.

BURUTO: Yatayarishe maiti, basi, na utufuate.

(Wote wanaondoka ila Antonio)

ANTONIO: Niwie radhi, e, wewe dongo utokaye damu, kwamba nakuwa mpole, na kwamba nakuwa mwema na wachinja watu hawa! Wewe masalia ya binadamu mkuu kupita wengine wote waliopata kuishi kwenye wingi wa nyakati. Ole wa mkono huo ambao umeimwaga damu ya thamani hiyo! Nami sasa nabashiri juu ya madonda yako, yafungayo midomo mithili ya vinywa bubu na kuutafadhalisha ulimi wangu utoe sautiye na kauli. Janga litaangukia maungo ya binadamu; Ghadhabu kali nchini, na vita vya wananchi, vitaelemea kila sehemu ya Italia.

Damu na maangamizo vitakuwa kawaida, na mambo yanayotisha yatakuwa mazoea, kina mama watacheka wakati wanapoona vyana vyao vikikatwa

kwa mikono ya kitali. Kuyazoea maovu kutazimisha huruma: Na roho ya Kaizari ikitafuta kisasi bega kwa bega na Ate mkali toka Jahimu, kwa sauti ya maliki italia kwa nchini, “Shari!” na kuachilia majibwa ya mapigano, hata tendo ovu hili linuke katika nchi kwa uvundo wa mizoga ikilialia kuzikwa.

(Aingia Mtumishi)

U mtu wa Ottavio Kaizari, ama sivyo?

MTUMISHI: Ndivyo, Bwana Antonio.

ANTONIO: Kaizari andikile kumwagiza aje Roma.

MTUMISHI: Naye alizipokea baruaze na yuaja; Na amenituma nije nikwambie kwa mdomo—

(Kwa kuona maiti ya Kaizari)

O, Kaizari!

ANTONIO: Una huzuni moyoni, nenda kando ukalie. Kumbe huruma, naona, yaweza kuambukizwa; kwa sababu macho yangu kwa kuona hizo shanga za huzuni machonimwo, nayo yatoa machozi. Je, bwanao anakuja?

MTUMISHI: Leo alala maili ishirini na moja tu, kutoka mjini Roma.

ANTONIO: Rudi hima umwarifu mambo yaliyotekea: Hapa kuna Roma yenye msiba, yenye hatari, bado haijawa Roma salama kwa Ottavio; Haya, basi, rudi kwake, umfahamishe hivyo; Ila subiri kidogo; ngoja kwanza nipeleke maiti haya sokoni: huko nitajitahidi katika hotuba yangu, kuona jinsi ambavyo watu wamelipokea jambo la uovu hili la watu waovu hawa; halafu utaeleza kwa kijana Ottavio mambo yenyewe yalivyo. Haya, basi, niauni.

(Waondoka na maiti ya Kaizari)

Onyesho la Pili: Sokoni

(Wanaingia Buruto na Kasio na kundi kubwa la raia)

RAIA: Tutaelezwa sababu: na tuelezwe sababu.

BURUTO: Basi, nifuateni, msikie, marafiki Kasio enenda kwenye barabara lile, kusudi tuyagawanye makundi makubwa haya. Wataomsikiza Kasio waende naye. Na sababu ya kumwua Kaizari zitasemwa waziwazi hadharani.

RAIA 1: ‘Tamsikia Buruto.

RAIA 2: Mimi nitamsikia Kasio tulinganishe sababu zao ikiwa zitasemwa mbalimbali.

(Kasio anaondoka na raia wengine, Buruto anapanda kwenye jukwaa)

RAIA 3: Mtukufu Buruto kapanda: kelele!

BURUTO: Tulieni mpaka mwisho.

Warumi, wananchi na wapenzi! Nisikizeni kwa kisa changu, na nyamazeni ili mweze kusikia: nisadikini kwa sababu ya heshima yangu, na istahini heshima yangu ili mweze kuamini: nihukumuni katika busara yenu, na ziamsheni akili zenu ili mweze kuwa mahakimu hodari. Ikiwa pana mtu ye yote rafiki mpenzi wa Kaizari, kwake nasema kwamba mapenzi ya Buruto kwa Kaizari hayakuwa chini ya mapenzi yake yeye. Ikiwa, basi, rafiki mpenzi huyo atauliza kwa nini Buruto kumshambulia Kaizari, jibu langu ni hili:—Siyo kwa sababu sikumpenda sana Kaizari, bali kwa sababu niliipenda Roma zaidi. Je, mngependa Kaizari awe hai na ninyi wote mfe watumwa, au Kaizari afe na ninyi muishi waungwana?

Kwa sababu Kaizari alinipenda, namlilia: kwa sababu alikuwa na sudi, nashangilia; kwa sababu alikuwa shujaa namtukuza: lakini kwa sababu alikuwa mpenda cheo nimemwua. Pana machozi kwa ajili ya mapenzi yake; shangwe kwa ajili ya sudi; utukufu kwa ajili ya ushujaa, na kifo kwa kupenda cheo kwake. Kuna dhalili gani hapa ambaye angependa kuwa mtumwa? Kama yupo nae aseme, kwani yeye nimemkosea. Kuna mshenzi gani hapa ambaye asingependa kuwa Mrumi? Kama yupo, na aseme; kwani yeye nimemkosea. Nasubiri jibu.

RAIA: Hapana mtu, Buruto, hapana.

BURUTO: Basi sikumkosea mtu. Sikumfanyia lo lote Kaizari ambalo hamtaweza kumfanyia Buruto. Kisa cha kifo chake kimeandikwa

Barazani; sifa zake hazikupunguzwa alipostahili; wala makosa yake hayakuzidishwa, yaliyomstahilisha kifo.

(Aingia Antonio na maiti ya Kaizari)

Huu mwili wake unakuja ukiombolezwa na Antonio; ambaye japo hakusaidia kumwua Kaizari, atafaidika kwa kifo hicho kwa kupata heshima katika dola. Kwani nani miongoni mwenu hatafaidika? Kwa kauli hii naondoka,—kama vile nilivyomwua rafiki yangu mpenzi kwa ajili ya Roma, ninao upanga ule ule kuutumia kwangu mwenyewe, itakapowapendeza wananchi wenzangu kutaka nife.

RAIA: Ishi, Buruto! Ishi, ishi!

RAIA 1: Mpelekeni kwa shangwe mpaka nyumbani kwake.

RAIA 2: Atengenezewe sanamu sawa na babu zake.

RAIA 3: Na afanywe Kaizari.

RAIA 4: Mema ya Kaizari yatatukuzwa kwa Buruto.

RAIA 1: Tumpeleke nyumbani kwa shangwe na vigelegele.

BURUTO: Wananchi wenzangu—

RAIA 2: Nyamazeni kimya, kelele! Buruto anasema.

RAIA 1: Kelele!

BURUTO: Wananchi wema, nacheni niondoke peke yangu; kwa ajili yangu mimi bakini na Antonio: Yafanyieni heshima maiti ya Kaizari; na heshimuni hotuba atayotoa Antoni ya sifa za Kaizari, na ambayo Antonio karuhusiwa kutoa kwa ruhusa yetu sisi. Kwa hiyo nawasihini asitoke mtu hapa ila mimi peke yangu hadi Antoni aseme.

(Anaondoka)

RAIA 1: Kaeni tumsikie Mariko Antonio.

RAIA 3: Na apande jukwaani; nasi tutamsikia. Panda, Antonio bora.

ANTONIO: Kwa ajili ya Buruto nawashukuruni wote.

(Anapanda jukwaa)

RAIA 4: Amesemaje Buruto?

RAIA 3: Anasema kuwa yeye, kwa ajili ya Buruto, anatushukuru sote.

RAIA 4: Asirogwe akasema baya juu ya Buruto.

RAIA 1: Huyu Kaizari hasa alikuwa ni dhalimu.

RAIA 3: Hasa, hiyo ni dhahiri, nasi tumefadhilika, Roma kuondokwa naye.

RAIA 2: Amani! Tusikilize Antoni atalosema.

ANTONIO: Enyi Warumi wapole—

RAIA: Amani! Tumsikie.

ANTONIO: Rafiki zangu, Warumi, wananchi, nisikieni: Mimi naja kumzika si kumsifu Kaizari. Maovu ya binadamu hudumu wakisha kufa; Mara nyingi mema yao huzikwa pamoja nao; Basi, iwe vivyo hivyo na kwa Kaizari pia. Mheshimiwa Buruto kawaambieni kwamba Kaizari alikuwa ni mtu mpenda cheo; Kama hivyo ndivyo kweli lilikuwa kosa kubwa, ambalo Kaizari kalilipia aghali. Nipo hapa kwa idhini ya Buruto na wenziwe—maana bwana Buruto ni mtu mheshimiwa, na wenziwe wote pia, ni waheshimiwa, nipate kuhutubia matanga ya Kaizari.

Alikuwa mwenzi wangu mwaminifu mwenye haki: Ila Buruto asema kuwa alipenda cheo, na yeye bwana Buruto ni mtu mheshimiwa. Kaleta mateka wengi katika mji wa Roma, ambao fidia zao ziliyajaza maghala: Kaizari kuyafanya hayo ni kupenda cheo? Fukara walipolia, naye alilia nao: Kupenda cheo kwataka moyo mgumu zaidi: Bali Buruto asema kuwa alipenda cheo; Na yeye bwana Buruto ni mtu mheshimiwa. Wote mlishuhudia siku ya Luperikali mara tatu nilimpa taji tukufu la enzi, Kaizari mara tatu taji akalikataa: Huko ni kupenda cheo? Bali Buruto asema kuwa alipenda cheo; Naye Buruto, hakika ni mtu mheshimiwa. Sisemi kuyakanusha aliyosema Buruto, ila mimi nipo hapa kusema niyajuayo. Mlipata kumpenda, wala haikuwa bure: Ni sababu gani, basi, sasa hamumlilii ? A, fahamu, umetoka, umekwenda kwa wanyama, na watu wamepoteza akili! Kunradhini; Moyo wangu u kule na Kaizari jenezani, Nami nitaubiri mpaka utakaporudi.

RAIA 1: Nadhani maneno yake ni maneno ya maana.

RAIA 2: Kama ukifikiria jambo hili kwa makini, Kaizari kaonewa.

RAIA 3: Ameenewa, mabwana? Nahofu asije mbaya zaidi badala yake.

RAIA 4: Mlishika manenoye? Alilikataa taji; na kwa hiyo ni hakika hakuwa mpenda cheo.

RAIA 1: Kama hivyo ndivyo wapo watakaolipa ‘ghali.

RAIA 2: Maskini! Macho yamekuwa mekundu kama moto kwa kulia.

RAIA 3: Roma hako mtu bora kumzidi Antonio.

RAIA 4: Haya, msikilizeni, anaanza tena kusema.

ANTONIO: Ni jana tu neno moja la Kaizari lingeza kuitikisa dunia: sasa amelala pale na hako hata fukara mmoja kumstahi. A, mabwana, kama mimi ningependa kuitia mioyo na vichwa vyenu machafuko na ghadhabu, Ningedhulumu Buruto, ningedhulumu Kasio, ambao, wote mwajua, ni watu waheshimiwa. Hasha, sitawadhulumu ; afadhali nichague kudhulumu marehemu, kujidhulumu mwenyewe, kuwadhulumu nyinyi, kuliko kuwadhulumu watukufu kama hao. Ila hapa nina hati; ambayo imetiliwa muhuri wa Kaizari, ilikuwa sandukuni, Nayo ni wosia wake; Watu wangeusikia wosia wa Kaizari, ambao, kunradhini, sinuii kuusoma, wangekwenda wakabusu madonda ya Kaizari na kuchovya vitambaa kwenye damuye takase; Hata kuomba unywele wake uwe ukumbusho na wafapo wautaje katika wosia zao, kama hiba ya thamani kuvirithisha vizazi.

RAIA 4: Tuusikie wosia, tusomee Antoni.

WOTE: Wosia ! Wosia! Soma wosia wa Kaizari.

ANTONIO: Enyi rafiki wapole, sio vema niusome; Si vizuri mfahamu jinsi alivyowapenda. Ninyi si magogo; ninyi si mawe; bali ni watu: Na kwa sababu ni watu, kama mkiusikia wosia wa Kaizari, utawasha nyoyo zenu, utawatia wazimu. Si vizuri mkijua kuwa mu warithi wake; kwani kama mkijua, Lo, sijui matokeo yake yatakuwa nini!

RAIA 4: Soma wosia, lazima tuusikie, Antoni; Natusomee wosia, wosia wa Kaizari.

ANTONIO: Tafadhali, tusebirini: fanyeni subira kwanza. Nimefanya kosa kubwa kuwatajia wosia: nahofu nawakosea mabwana waheshimiwa walomwua Kaizari; nawakosea nahofu.

RAIA 4: Walikuwa mahaini: mabwana waheshimiwa!

WOTE: Wosia! Wosia!

RAIA 2: Walikuwa majasusi, walikuwa wauaji; Wosia, soma wosia!

ANTONIO: Basi mwanilazimisha niwasomee wosia? Haya yazungushieni duara maiti yake ili niwaonyesheni mwandikaji wa wosia. Je, niteremke chini? Nanyi mtaniruhusu?

WOTE: Shuka chini!

RAIA 2: Teremka!

RAIA 3: Utapatiwa ruhusa.

(Antonio anateremka chini)

RAIA 4: Duara; fanyeni dwara.

RAIA 1: Simameni mbali na jeneza, mbali na maiti.

RAIA 2: Nafasi kwa Antonio, Mtukufu Antonio.

ANTONIO: La, msinisonge hivyo, simameni kwa mbali.

RAIA: Rudini nyuma! Nafasi haya sogeeni nyuma!

ANTONIO: Kama mnayo machozi jiandaeni kulia. Nyote mwalijua joho hili; mimi nakumbuka siku ya kwanza kabisa Kaizari kulivaa; ilikuwa kiangazi, jioni hemani mwake, siku alipowashinda Wanerivia vitani. Tazameni, hapa ndipo Kasio alipochoma. Tazameni pigo lake yule kasidi Kasika. Na kipenziye Buruto, yeye alichoma hapa; na alipouchoma upanga wake balaa, Ona ilivyofuata damu yake Kaizari kama ikathibitische kuwa ni kweli Buruto alichoma kikatili jinsi hiyo ama sivyo. Kwani kama mjuavyo kipenzi cha Kaizari alikuwa ni Buruto. O, miungu, amueni, jinsi gani Kaizari alikuwa ampenda! Hili ndilo lilikuwa pigo ovu la maovu; Kwani Kaizari bora alipomwona kuchoma, utovu wa shukurani ulizizidi silaha ukamshinda; moyowe mkuu ukapasuka; na karibu na msingi wa sanamu yake Pompe, ambayo wakati wote ilibubujika damu,

akaficha uso wake johoni akaanguka. Lo, wananchi wenzangu, kianguko gani hicho! Hapo, mimi, ninyi, sote jumla tulianguka, na uhaini mbaya ukitamba juu yetu. Naona sasa mwalia; mnaonyesha huzuni: Haya ni matone bora ya thamani kubwa sana. Enyi, raia wapole, mnalia na kuona nguo tu za Kaizari wetu kutiwa madonda? Tazameni hapa, basi, mwenyewe ni huyu hapa, kama mnavyomuona, kakatwa na mahaini.

RAIA 1: O, inasikitisha!

RAIA 2: O, muumuu Kaizari!

RAIA 3: O, siku mbaya hii!

RAIA 4: O, mahaini, majasusi!

RAIA 1: O, ukatili gani huu!

RAIA 2: Tatalipiza kisasi!

WOTE: Kisasi! Haya! Saka! Choma! Moto! Ua! Fyeka! Hata haini mmoja asibaki!

ANTONIO: Subirini, wananchi.

RAIA 1: Amani, msikieni mtukufu Antonio.

RAIA 2: Tutamsikia; tutamfata, na kufa naye.

ANTONIO: Rafiki wema, rafiki wapole, msiniache niwachochee maasi ya ghafula kama hayo. Walotenda tendo hili ni watu waheshimiwa: Ni manung'uniko gani siri waliyo nayo yalofanya wakatenda tendo ovu kama hili, ole wangu, sifahamu lakini ni watukufu, Na watu wenye busara, na wala hapana shaka watawajibu kwa hoja. Sikujua, rafikizangu, kuwavuta mnifate. Mi si fundi wa kusema, kama Buruto alivyo; bali mtu wa kawaida, kama wote mjuavyo, nimpendaye mwenzangu; navyo ndivyo ajuavyo, walionipa ruhusa, nihutubu juu yake. Kwani sinazo akili maneno wala heshima, kitendo wala lafudhi, au nguvu za kusema kuchemsha watu damu. Nasema mfululizo; nawaambieni mambo wenyewe muyajuayo. Nawaonyesha madonda yake Kaizari mwema, vinywa bubu, maskini, visivyoweza kusema, kuomba yanisemee: Bali kama ningekuwa Buruto naye Antoni, mngekuwa na Antoni, ambaye angeliweza, kuchemsha roho zenu na kuingiza ulimi katika kila jeraha la

Kaizari mkuu, ambao ungefanya hata na mawe ya Roma yacharuke na kuasi

RAIA WOTE: Tutaasi!

RAIA 1: Tutaichoma nyumba ya Buruto.

RAIA 3: Haya basi! Njooi wasakeni mahaini!

ANTONIO: Hebu kwanza, wananchi; nisikieni niseme.

WOTE: Kimya! Sikieni Antonio,—Antonio bora.

ANTONIO: Mbona, rafiki, mwaenda kutenda msilojua: Kaizari kafanyani hata alisitahili pendo lenu jinsi hiyo? Lo, hamna habari! Basi, nitawambieni: memsahib wosia, nilowatajieni.

WOTE: Ni kweli wosia! Ngojeni tusikie wosia.

ANTONIO: Wosia ni huu, una muhuri wa Kaizari: Anampa kila mtu, kila raia Mrumi, anamwachia ndarama sabini na tano zake.

RAIA 3: Mtukufu Kaizari! Tatalipa kifo chake.

RAIA 2: O, Kaizari maliki!

ANTONIO: N'sikieni kwa saburi.

WOTE: Amani, kimya!

ANTONIO: Tena kawaachieni barabara zake zote, bustani na mashamba yake mapya ya matunda yaliyo upande huu wa mto Tiberia; kawaachieni ninyi na wana wenu milele: Anasa za kila mtu, mwende mjiburudishe. Huyu, basi, alikuwa Kaizari mhisani! Mwingineo kama yeye atakuja siku gani?

RAIA 1: Haji tena asilani! Njoni, twendeni, twendeni! Tutauchoma mwiliwe pahali patakatifu na vimuli tuchomee nyumba zao mahaini. Yachukueni maiti.

RAIA 2: Tafuteni moto!

RAIA 3: Vunjeni mabao!

RAIA 4: Vunjeni mabao, madirisha, cho chote!

(Raia wanatoka na maiti)

ANTONIO: Balaa, umeshazuka, sasa fanya upendavyo!

(Anaingia Mtumishi)

Je, kuna habari gani?

MTUMISHI: Bwana, Ottavio kesho kufika mjini Roma.

ANTONIO: Yuko wapi?

MTUMISHI: Nyumbani kwa Kaizari, yu pamoja na Lepido.

ANTONIO: Nami nitakwenda huko sasa hivi kumfata; Kaja wakati mzuri.
Bahati inafurahi na katika hali hii ‘tatupatia chochote.

MTUMISHI: Nilimsikia akisema ya kuwa Buruto na Kasio wamekimbia
wakapita kayika milango ya Roma kama wenye kuwa na wazimu.

ANTONIO: Yumkini wamepata habari za wananchi, nilivyowachemsha.
Nipeleke kwa Ottavio.

Onyesho la Tatu: Barabarani

(Anaingia Sinna mshairi)

SINNA: Niliota leo kuwa nilikuwa karamuni pamoja na Kaizari; tena nina
kisirani. Kutokana na kutembeatembea sinayo nia, walakini kuna kitu
kiniongozacho njia.

(Wanaingia Raia)

RAIA 1: Jina lako nani?

RAIA 2: Unakwenda wapi?

RAIA 3: Unakaa wapi?

RAIA 4: Umeoa, ama sivyo?

RAIA 2: Mjibu kila mmoja kwa wazi.

RAIA 1: Naam, tena kwa kifupi.

RAIA 4: Naam, tena kwa busara.

RAIA 3: Na itakufaa ujibu kwa ukweli.

SINNA: Jina langu mimi nani? Tena ninakwenda wapi? Masikani yangu wapi? Nimeoa ama sivyo? Basi, sasa kumjibu kila mtu wazi wazi, kwa kifupi, kwa busara, na ukweli ninasema: Kwa busara sijaoa.

RAIA 2: Yaani unatwambia watu wote walooa ni wajinga maaluni: ngoja utanitambua. Endelea waziwazi.

SINNA: Waziwazi, nafuata mazishi ya Kaizari.

RAIA 1: Kama rafiki au adui?

SINNA: Nakwenda kama rafiki.

RAIA 2: Hilo umejibu wazi.

RAIA 3: Maskani,—kwa kifupi.

SINNA: Kwa kifupi ninaishi karibu na bunge Kuu,

RAIA 3: Jina lako, bwana, kwa ukweli.

SINNA: Kwa ukweli jina langu mimi ninaitwa Sinna

RAIA 1: Mrarueni vipande; ni haini msaliti.

SINNA: Mimi Sinna mshairi, Sinna mshairi, mie.

RAIA 4: Mrarueni kwa hayo mashairiye mabaya.

SINNA: Mimi siye yule Sinna msaliti.

RAIA 4: Haidhuru, asilani, naye jinale ni Sinna. Rarueni jina lake kwenye moyo wake afe.

RAIA 3: Mrarueni, mrarueni! Haya, vimuli ho! Vimuli vya moto:

Kwa Buruto, kwa Kasio; choma kila kitu: wengine nyumbani kwa Desio, na wengine kwa Kasika; wengine kwa Ligario: haya twende!

(Wanaondoka)

Kitendo cha Nne

Oyesho la Kwanza: Nyumbani, mjini Roma

(Antonio, Ottavio, na Lepido wamekaa mezani)

ANTONIO: Kwa hiyo tumekubali, hawa wote watakufa; majina yao tayari, yameshatiwa alama.

OTTAVIO: Na nduguyo atakufa; unakubali, Lepido?

LEPIDO: Nakubali—

OTTAVIO: Mtie alama, Antonio.

LEPIDO: Kwa sharti hili moja, kwamba Pubulio pia, Mpwa wako, Antonio, naye pia hataishi.

ANTONIO: Hataishi, angalia, kwa doa namlaani. Lakini, Lepido, nenda nyumbani kwa Kaizari; kalete wosia hapa ili tuone namna ya kupunguza malipo mengineyo ya urithi.

LEPIDO: Nitawakuteni hapa?

OTTAVIO: Usipotukuta hapa, ‘tatukuta Barazani.

(Lepido anatoka)

ANTONIO: Huyu ni mtu dhalili asostahili kitu, afaaye kutumwa tu: naye itafaa kweli, dola itapogawanywa katika sehemu tatu, Awe kati ya watatu watakaoigawana?

OTTAVIO: Ndivyo ulivyomwazia, ukamkata shauri. Wakati wa kumuua, nani watakaokufa, katika orodha yetu ya wenye kuhukumiwa.

ANTONIO: Ottavio, nimeona siku nyingi kukuzidi: Tungampa mtu huyu utukufu wote huu, ili kujipunguzia mzigo wa malawama; Taubeba kama punda anavyobeba dhahabu, kilalama na kutoka jasho kwa uzito wake, kiongozwa na kuswagwa vile tutavyomwonyesha; na mara afikishapo amana tupapendapo, tutamtua mzigo wake na kumwachilia sawa na punda mtupu, atikise masikio, ajiendee mbugani, akale majani yake.

OTTAVIO: Timiza utashi wako; lakini yu askari jarabati na shujaa.

ANTONIO: Punda wangu vile vile, Ottavio, yuko vivyo; Basi kwa ajili hiyo namgawia chakula: Kiumbe ambaye mimi namfunza kupigana, kuzunguka, kusimama, kukimbia mfulizo, mwendo wa viungo vyake huitii nia yangu. Na kwa upande mwingine Lepido ndivyo alivyo; ili apate kuenda hana budi afundishwe, azoezwe na atumwe; ni kiumbe hohehahe, aishiye kwa makombo, masalia na kuiga, mambo yalokwisha chuja na kuachwa na wengine, kwake huwa fani mpya. Haifai kumtaja, ila kama ni chombo tu. Basi sasa, Ottavio, sikia mambo makubwa:—Buruto naye Kasio wanaandika majeshi: ni lazima tupigane. Kwa hiyo na tuungane, tupate na marafiki, na uwezo wetu wote tuutumie vizuri; na pasipo kuchelewa, twende zetu tukutane, ili tukatafakari jinsi ya kutambulisha yale yaliyofichika, na jinsi ya kukabili hatari za wazi wazi.

OTTAVIO: Haya na tufanye hivyo: kwani tuko hatarini, na wanaotuchekea, sina shaka asilani, wengine wana maovu mengi mioyoni mwao.

Onyesho la Pili: Kambini, karibu na Sardisi. Nje ya hema la Buruto

*(Ngoma: wanaingia Buruto, Lusilio, Titinio, na Askari Pindaro anawalaki.
Lukio yuko mbali kidogo)*

BURUTO: Simama, ho!

LUSILIO: Toa neno, ho! Na usimame.

BURUTO: Kuna nini, Lusilio? Kasio yuko karibu?

LUSILIO: Yu karibu, na Pindaro kakuletea salamu kutoka kwa bwana wake.

(Pindaro anampa Buruto barua)

BURUTO: Kanisalimu vizuri.—Bali bwanao, Pindaro ama kwa kubadilika, ama sivyo, kwa sababu ya maofisa wabaya kanipa sababu tosha kunifanya nitamani yale yaliyotendeka yawe hayakutendeka: bali kama yu karibu nitamwomba aneleze.

PINDARO: Sina shaka mtukufu bwanangu utamkuta yu vile vile, mstahi, na mwenye heshima nyingi.

BURUTO: Simtilii mashaka. Tafadhali, Lusilio, nataka unijulishe ulivyopokelewa naye.

LUSILIO: Kwa jamala, na heshima inayotosha kabisa; Bali pasi na dalili zo zote za mazoea, na bila mazungumzo ya wazi na kirafiki, kama alivyozoea kufanya hapo zamani.

BURUTO: Umeeleza rafiki aliyekuwa na moyo unaopooza sasa: siku zote, Lusilio, kumbuka kuwa mapenzi yakianza kuugua na kuoza hutumia upole wa takalifu; Imani iliyo safi na wazi haina hila: Walakini wanafiki, wana moyo wa farasi, ambao huuonyesha moyo wao kwa makeke, ila imara wapatapo uchungu wa vichocheo bali huangukwa shingo kama vihongwe waongo kwa huko kujaribiwa. Jeshi lake linakuja?

LUSILIO: Wataka wapige kambi Sardisi kwa usiku. Walo wengi, ambao ni askari wa farasi, wamekuja na Kasio.

(Gwaride ndani)

BURUTO: Sikia! Kafika:—nenda taratibu umlaki.

(Aingia Kasio na Askari)

KASIO: Simama, ho!

BURUTO: Simama, ho! Toa neno upite.

ASKARI 1: Simama!

ASKARI 2: Simama!

ASKARI 3: Simama!

KASIO: Ndugu mtukufu, umenionea.

BURUTO: Nihukumuni, miungu! Naonea maadui? Kama sivyo, awezaje kumwonea ndugu yangu?

KASIO: Buruto, utuvu wako huu huficha maovu, na unapoutenda—

BURUTO: Kasio, tafadhali;—Yaseme maudhi yako taratibu,—nakujua. Haifai kugombana hapa katika hadhara, mbele ya majeshi yetu, ambayo si jambo zuri yaone ugomvi ila mapenzi baina yetu. Yaamrishe yatoke;

halafu hemani kwangu, Kasio, utaeleza zaidi maudhi yako, Nami ‘takusikiliza.

KASIO: Pindaro, kawaambie maamiri jeshi wetu wayapeleke majeshi mbali kidogo na hapa.

BURUTO: Lusilio, nawe nenda ukafanye vivyo hivyo; Wala asije ye yote kule kwenye hema letu mpaka twishe mkutano. Lusilio, Titinio, lindeni mlango wetu.

(Wanatoka)

Onyesho la Tatu: Hemani mwa Buruto

(Aingia Buruto na Kasio)

KASIO: Kwamba umenionea sababu yake ni hii: Umemsuta Pindaro Pella na kumfedhehi kwa kuwa katwaa rushwa hapa kwa Wasardia; na nilipokwandikia kumwombea msamaha, kwa sababu namjua, ulipuzilia mbali.

BURUTO: Wewe ulijionea kwa kuweza kuandika, penye jambo kama hilo.

KASIO: Kwa wakati kama huu, si vizuri kila kosa, ijapokuwa ni dogo, liwe likishutumiwa.

BURUTO: Subiri nikwambie, Kasio, na wewe pia una kosa kubwa sana kwa kupenda milungula; kwa kuuza na kunadi vyeo vyako kwa dhahabu, kwa watu wasiofaa.

KASIO: Mi napenda milungula!

Watambua ni Buruto ambaye wasema hivi, La sivyo, nakuapia, ya kuwa kauli hii , kwa hakika ingekuwa kauli yako ya mwisho.

BURUTO: Kasio kauachia uovu wa rushwa huu, kwa hiyo adhabu yake inayaficha makali.

KASIO: Adhabu!

BURUTO: Kumbuka Machi, kumbuka, siku ya kati ya Machi. Kaizari mtukufu, alichofia si haki? Kuna hayawani alogusa mwili wake na kuuchoma upanga kama sababu si haki? Na sasa mmoja wetu tulomwua mtu bora wa dunia kwa sababu alilinda wanyang’anyi, sasa tuvitie doa

vidole vyetu wenyewe, kwa virushwa na kuuza vyeo vyetu kwa uchafu, unaopatikana hivyo? Ni heri nikawa mbwa, na kuubwekea mwezi kuliko kuwa Mrumi wa aina kama hiyo.

KASIO: Basi, usinibwekee; siwezi kuvumilia: wajisahau mwenyewe kunibanabana hivi; mimi askari mimi, wa siku nyingi zaidi, mwenye uwezo zaidi wa kutoa masharti.

BURUTO: Wapi; huwezi, Kasio.

KASIO: Naweza.

BURUTO: Mimi nasema huwezi.

KASIO: Usiniudhi zaidi au nitajisahau; fikiri salama yako, usiniudhi zaidi.

BURUTO: Ondoka, hayawani we!

KASIO: Inawezekana kweli?

BURUTO: Nisikie, nitasema. Ni lazima nizijali hasira zako za ovyo? Nihofu mwenda wazimu anapokodoa macho?

KASIO: Enyi miungu, miungu, nihimili yote haya?

BURUTO: Yote haya na zaidi. Jisumbue kwa hasira mpaka moyo wako wenye majivuno upasuke; kazionyeshe hasira zako kwa watumwa wako; kawafanye waja wako wateteme. Basi, nami nistuke? Nami pia nikujali? Nisimame na kupigishwa magoti na kani zako za ovyo? Naapa, utaimeza sumu ya ghadhabu yako japo ikikupasua; kwani mimi tangu leo takutumia kwa nia ya kunifurahisha tu, Naam, na kunichekesha utakapokasirika.

KASIO: Imefika kima hiki?

BURUTO: Unasema eti wewe askari bora: Hebu thibitisha, basi: timiza kujigambakwo, nitafurahika sana: mimi kwa upande wangu, nitafurahi kuiga kwa watu walio bora.

KASIO: Wanionea Buruto: ko kote wanionea. Nilisema askari wa siku nyingi zaidi, sikusema kuwa bora: nilisema mimi bora?

BURUTO: Japo kama ulisema, wala nisingelijali.

KASIO: Wala Kaizari hai asingethubutu kamwe kuniudhi kama hivi.

BURUTO: Tulizana, tulizana, wewe usingethubutu kumchokozaye hivi.

KASIO: Mimi nisingethubutu!

BURURTO: Kamwe usingethubutu!

KASIO: Mimi nisingethubutu kuchokoza Kaizari?

BURUTO: Kwa kuhofia maisha yako usingethubutu.

KASIO: Usitegemee mno mapenzi yangu kwakowe; naweza nikalifanya jambo la kunijutisha.

BURUTO: Umekwisha lifanya jambo la kukujutisha. Vitisho vyako, Kasio, ni vya upuzi kabisa, kwani ninayo silaha ya kutosha—moyo safi—na nisowaheshimu hunipita kama vumbi. Niliagiza dhahabu kiasi ukaninyima: kwani siwezi kutoza fedha kwa njia ya haramu: Kweli heri niufue moyo wangu uwe fedha, kuliko kuikamua mikono ya wakulima vitaka vyao vya ovyo kwa njia iliyo mbaya. Niliagiza dhahabu nilipe majeshi yangu, na wewe ukaninyima: uliponinyima hivyo, ulitenda ki-Kasio? Mimi Kayusi Kasio ningelimjibu hivyo? Kweli Mariko Buruto atakapokuwa mchoyo kuwahini rafikize takataka kama hizo, jiandaeni, miungu, kwazo radi zenu zote, kumpasua vipande.

KASIO: Sikukunyima, Buruto.

BURUTO: Kasio, ulininyima.

KASIO: Nasema sikukunyima: aloleta jibu langu alikuwa mpumbavu: Buruto kan’kata moyo: Makosa yake rafiki, rafiki huyahimili; Ila Buruto hukuza yangu kupita yalivyo.

BURUTO: Sifanyi hivyo ila tu unapoyatenda kwangu.

KASIO: Hunipendi.

BURUTO: Sipendi makosa yako.

KASIO: Kweli jicho la rafiki kamwe lisingeyaona makosa namna hiyo.

BURUTO: Jicho lake mnafiki kamwe lisingeyaona hata kama yangekuwa makubwa kama Olimpo.

KASIO: Njoo, Antonio, njoo, na kijana Ottavio, malizeni kisasi kwa Kasio peke yake, maana kweli Kasio kesha choshwa na dunia; Achukiwa

namwenzie yeye anayempenda; Akaripiwa na nduguye; anagombezwa kitumwa; Hitilafu zangu zote zimechunguliwa vema na kwandikwa kitabuni, zisomwe, zikaririwe, nitupiwezo usoni. O, natamani kulia maisha yangu machoni; upanga wangu ni huu, na kifua changu hiki, wazi; ndani kina moyo ambao ni bora kupita mashimo ya Puluto; ambao una thamani inayozidi dhahabu: Kama wewe ni Mrumi, basi, uchukue sasa; Nilokunyima dhahabu nakupao moyo wangu: Choma ulivyouchoma moyo wake Kaizari; kwani natambua kuwa ulipomchukiato ulimpenda zaidi kuliko ulivyopata ukampenda Kasio.

BURUTO: Futika upanga wako: kasirika upendapo, kani yako iridhike; fanya kama upendavyo, yote kwangu ni kicheko; Kasio, 'mefungwa nira pamwe na mwana kondoo, ambaye ana ghadhabu, jiwe lilivyo na moto; kama jiwe likigongwa, mara cheche hutokea, mara hutoweka tena.

KASIO: Kasio amesha kuwa kichekesho cha Buruto, kwa kuwa kusumbuliwa na huzuni na ghadhabu?

BURUTO: Na mimi niliposema nilikuwa na ghadhabu.

KASIO: Wakiri kiasi hicho, ulete mkono wako.

BURUTO: Hata moyo wangu pia.

KASIO: O, Buruto—

BURUTO: Nini?

KASIO: Hivi huna mapenzi ya kunistahimilia kilema cha ushupavu alichonipa mamangu kufanya nighafilike?

BURUTO: Naam, na tangu sasa, Kasio, saa yo yote ile ukimghadhibikia Buruto wako 'tasema, ya kuwa ni mama yako ndiye anakugombeza, na kukwacha vivyo hivyo.

MSHAIRI: (*Ndani*) Nachie niende ndani nione majemadari; wana jambo kati yao si vema wakiwa peke.

LUSILIO: (*Ndani*) Huwezi kuwafikia.

MSHAIRI: (*Ndani*) Sipingwi ila kwa kifo.

(Aingi amshairi akifuatwa na Lusilio, Titinio na Lukio)

KASIO: Kuna nini?

MSHAIRI; Majemadari ninyi;

Hamna haya?

Pendaneni kirafiki

Inavyostahiki

Kwa wawili kama ninyi;

Kwani nina hakika

Nimeona mingi miaka

Zaidi kuliko ninyi.

KASIO: Ha, ha! Sikia utezi mbaya wa mshenzi huyu!

BURUTO: Nenda zako, wee; fidhuli wee, ondoka hapa!

KASIO: Mstahimili Buruto; ndiyo desturi yake.

BURUTO: Nitamstahimili achaguapo wakati; vinahusiana nini vita na wenye utezi wapumbavu kama hawa? Haya, ondoka hapa, we!

KASIO: Haya, haya, nenda zako!

(Mshairi anaondoka)

BURUTO: Lusilio, Titinio, haya kawaambieni Maamiri wa majeshi kuwa wajitayarisha kupumzisha majeshi yao usiku wa leo.

KASIO: Mkisha rudini kwetu mara pamwe na Messala.

(Lusilio na Titinio wanaondoka)

BURUTO: Lukio, tafadhali, nipe bakuli la mvinyo.!

KASIO: Sikudhani unaweza kuudhika kama vile.

BURUTO: O, Kasio, nalemewa na maafa mengi mno.

KASIO: Kanunizo hazifai ikiwa unakubali kulemewa na maafa yasokuwa na maana.

BURUTO: Hapana anizidiye kulemewa na maafa—Poshia amefariki.

KASIO: A,! Poshia!

BURUTO: Amekufa.

KASIO: Niliepukaje kufa nilipokuudhi vile? Msiba uso kiasi! Oo, majuto mazito! Kafa kwa ugonjwa gani?

BURUTO: Kushindwa kuvumilia kukosa kuwapo kwangu, na huzuni ya kwambiwa kuwa Mariko Antoni na kijana Ottavio wamepata nguvu sana; —Kwani habari za kifo zilikuja nazo hizo;—Naye ‘kakata tamaa; basi watumishi wake walipokuwa hawapo yeye akameza moto.

KASIO: Na ndivyo alivyokufa?

BURUTO: Naam.

KASIO: O, miungu wa milele!

(Lukio anarudi na mvinyo na mwenge)

BURUTO: Basi simataje tena. Nipe kombe la mvinyo.

(Anakunywa)

Humu, Kasio, nazika utovu wote wa wema.

KASIO: Moyo wangu una kiu cha azima bora hiyo. Jaza mvinyo, Lukio, hadi chombo kifurike; sina kikomo cha kunywa kwa kipenzi cha Buruto.

(Anakunywa)

(Lukio anatoka)

(Titinio anarudi pamoja na Messala)

BURUTO: Karibuni, Titinio! Karibu, Messala mwema.

Sasa basi , na tukae karibu ana mwenge huu, tuweze kufikiria mambo tunayohitaji.

KASIO: ‘Poshia, umeondoka

BURUTO: ‘Simtaje nakusihi.

Messala, nimepokea barua zinazosema Bwana mdogo Ottavio na Antonio, watujia wana jeshi kubwa sana waelekea Filippi.

MESSALA: Nami ninazo barua za namna hiyo hiyo.

BURUTO: Na habari gani tena?

MESSALA: Kwamba kwa kudhibitisha, Ottavio, na Antonio, na Lepido wameua maseneta mia moja.

BURUTO: Kwa hapo barua zetu zinahitilafiana; Zangu zataja sabini maseneta walokufa kwa kubatilishwa huko mmoja wao Sisero.

KASIO: Sisero mmoja wao?

MESSALA: Naam, Sisero kafa, kwa sheria hiyo hiyo. Ulipokea barua zako toka kwa mkeo, Bwana wangu?

BURUTO: La, Messala

MESSALA: Wala habari yo yote katika barua zako, ambayo inamhusu?

BURUTO: La, Messala.

MESSALA: Hiyo, basi, ni ajabu.

BURUTO: Kwa nini umeuliza? Umesikia habari yo yote imhusuyo katika barua zako?

MESSALA: La, bwana wangu.

BURUTO: Ukiwa Mrumi hasa, basi nambie ukweli.

MESSALA: Basi, pokea ki-Rumi ukweli nitokwambia:

Kwa kweli amefariki, na kwa njia ya ajabu.

BURUTO: Basi, kwa heri, Poshia. Lazima tufe, Messala: Kwa kujua kuwa iko siku moja atakufa naweza kuvumilia hiki kifo chake sasa.

MESSALA: Hivyo ndivyo ipasavyo wakubwa kuvumilia misiba yao mikubwa.

KASIO: Na mimi pia ninao ufundi huu kamawe, bali nisingeliweza kustahimili hivyo.

BURUTO: Haya, na tuwe kazini, sisi ambao tu hai. Waonaje tukienda Filippi kwa hivi sasa?

KASIO: Mimi nafikiri kuwa haitakuwa vizuri.

BURUTO: Sababu yako ni nini?

KASIO: Sababu yangu ni hii:

Ni jambo bora zaidi adui atufuate: Yeye akitufuata atajipunguza nguvu, atachosha majeshiye, ajipatie hasara. Bali sisi kwa kutua tutapumzika sana, tutaweza kujilinda na tutakuwa wepesi.

BURUTO: Hoja nzuri ni lazima zizipishe hoja bora. Watu kati ya Filippi na hapa tulipo sasa ni watu watupendao kama kwa kushurutishwa; maana wametusunza msaada wa askari: Adui awapitie, atawamega baadhi, ajiongezee nguvu aje ameburudika, ameongezeka sana, na pia katiwa moyo. Bali tutamzuia kupata nafuu hiyo, kama sisi tukienda kumkabili Filippi, na kufanya watu hawa wawe wako nyuma yetu.

KASIO: Nisikie, ndugu mwema—

BURUTO: Tafadhali-huna budi utambue pia kwamba jeshi letu limejaa, nia yetu imeiva: Na adui kila siku azidi kuongezeka; Kwa kuwa tu kileleni tutaanza kwenda chini. Majambo ya binadamu yana kujaa na kupwa, Yakidakwa yamejaa huongoza ushindini; yakipuuzwa, safari yote ya maisha yao haiachi maji mafu, na hujaa madhilifu. Sisi sasa twaelea katika maji makuu; Twapaswa kuyatumia yangali yakitufaa, ama sivyo tutakosa yote tuloazimia.

KASIO: Basi, ili kutimiza mapenziyo, tangulia; nasi pia tutakuja na kuwakuta Filippi.

BURUTO: Ni usiku wa manane na tungali tukisema, tabia haina budi kuyatii ya faradhi. Na sisi na tuyatii kwa usingizi kidogo. Bado kuna la kusema?

KASIO: Hapana jambo. Kwa heri. Na tujidamke kesho na kuanza kusafiri.

BURUTO: Lukio!(*Lukio anaingia*) Nguo yangu.

(*Lukio anatoka*)

Kwaheri, Messala mwema; buriani, Titinio: Na mtukufu Kasio mtukufu, buriani, na ukalale salama.

KASIO: O, mpenzi ndugu yangu, huu leo ulikuwa mwanzo mbaya wa usiku: utengano kama huu usije kurudi tena baina ya nyoyo zetu! Usije

tena Buruto.

BURUTO: Mambo yote ni salama.

KASIO: Buriani ,bwana wangu.

BURUTO: Buriani, ndugu mwema.

TITINIO na MESSALA: Kwa heri, bwana Buruto.

BURUTO: Kwa heri kila mmoja

(Kasio, Titinio na Messala wanatoka)

(Lukio anarudi na nguo)

Nipe hiyo nguo yangu. Chombo chako kiko wapi?

LUKIO: Ki hapa ndani ya hema.

BURUTO: Wasema kwa kusinzia? Sikulaumu, kijana; umelinda saa nyingi, kamwite Kilaudio, na ba'dhi ya watu wangu; na waje hemani kwangu walale juu ya mito.

LUKIO: Varro na Kilaudio!

(Wanaingia Varro na Kilaudio)

VARRO: Bwana wangu ameita?

BURUTO: Tafadhali jinyosheni hemani kwangu, mabwana, na mjaribu kulala. Huenda niwaamshe badaye niwatume kwa ndugu yangu Kasio.

VARRO: Mapenziyo yatimie; sisi tutakaa macho kusubiri utashiwo.

BURUTO: Sikubali msubiri: laleni, mabwana wema. Pengine yawezekana nikabadili mawazo; Ona Lukio kitabu nilichokuwa nikitafuta: kilikuwa mfukoni.

(Varro na Kilaudio wanajinyoosha)

LUKIO: Nilikuwa na hakika bwana wangu hakunipa.

BURUTO: Kunradhi, kijana mwema, ninaghafilika sana. Huwezi ukawa macho japo kwa muda mfupi, na kupiga wimbo moja au nyimbo mbili hivi?

LUKIO: Ninaweza bwana wangu, kama itakupendeza

BURUTO: Itanipendeza, baba: Ninakusumbua mno, lakini unakubali.

LUKIO: Ni wajibu wangu, bwana.

BURUTO: Sina haki kukudai wajibu wako kuzidi uwezo wako; najua kuwa damu ya ujana hutaka sana ipate saa ya kupumzika.

LUKIO: Nimelala, bwana wangu.

BURUTO: Ni vizuri ulilala; na utalala zaidi. Sitakukawiza mno: kama nitaishi bado nitakufanyia wema.

(Muziki na wimbo: mwishoni Lukio anasinzia na kulala)

Huu wimbo wa kulaza:—O, usingizi mfisha, kwa rungulo zito sana umempiga mwanangu akupigiaye nyimbo? Kijana mwema, kwa heri. Kama nikikuamsha takuwa nakukosea: Na kama ukiinama utavunja chombo chako; Basi, nitakiondoa; kwa heri, kijana mwema. Hebu nione; nadhani ukurasa umekunjwa pale nilipoachia. Nafikiri ndipo hapa.

(Mzuka wa Kaizari unaingia)

Mwenge huu unawaka vibaya! Ha! Huyu nani? Nadhani ni udhaifu wa macho yangu mwenyewe, unaozusha dubwana baya hili la mzuka. Lanijongea karibu. Wewe u kitu cho chote? U muungu, malaika au wewe ni shetani, unigandishaye damu na kuisimua nywele? Nambie, wewe ni nani?

MZUKA: Pepo mbaya wa Buruto.

BURUTO: Waletwa na jambo gani?

MZUKA: Kukuambia ya kuwa utaniona Filippi.

BURUTO: Vema; kwa hiyo tuseme nitakuona tena?

MZUKA: Naam, utaniona Filippi.

BURUTO: Vema, basi, nitakuona Filippi.

(Mzuka unatoka)

Sasa nimepata moyo na wewe unatoweka: Pepo mwovu, ningependa tuzungumze zaidi. Mtoto Lukio! Varro! Kilaudio! Mabwana, amkeni! Kilaudio!

LUKIO: Nyuzi mbaya bwana wangu.

BURUTO: Adhani kuwa angali anapiga chombo chake. Lukio, amka!

LUKIO: Bwana wangu.

BURUTO: Je, Lukio uliota kupiga kelele hivyo?

LUKIO: Bwana wangu sifahamu kuwa ‘mepiga kelele.

BURUTO: Ndiyo, umepiga sana: vipi, uliona kitu?

LUKIO: Sikwona cho chote, bwana.

BURUTO: Lala tena, Lukio Kilaudio! (*kwa Varro*) We, amka.

VARRO: Bwana wangu?

BURUTO: Mabwana, ‘lipiga kelele usingizini?

VARRO na KILAUDIO: Tulipiga kweli bwana?

BURUTO: Naam, mliona kitu?

VARRO: La, bwana, sikwona kitu.

KILAUDIO: Wala mimi, bwana wangu.

BURUTO: Nendeni mkamsalimu ndugu yangu, Kasio; Mwambieni aondoke na majeshiye mapema, na sisi tutafuata.

VARRO na KILAUDIO: Itafanywa, bwana wangu.

(Wanaondoka)

Kitendo cha Tano

Onyesho la Kwanza: Mbugani Filippi

(Wanaingia Ottavio, Antonio na Jeshi lao)

OTTAVIO: Sasa, matumai yetu yametimu, Antonio: Ulisema maadui hawashuki tambarare; watabaki vilimani na kwenye nyanda za juu: Lakini sivyo ilivyo; majeshi yao yajaa; ili kutushambulia kwa papa hapa Filippi; wanaitika kabla sisi hatujawaita.

ANTONIO: Wapi! Nawajua sana, tena najua kwa nini hao wamefanya hivyo. Wangependelea sana kwenda sehemu nyingine; bali wameteremka, wajidai kutishia, kufanya tuwadhania kuwa mashujaa sana; na kumbe sivyo ilivyo.

(Aingia Tarishi)

TARISHI: E, ninyi majemadari, jiandaeni kwa vita: maadui wanakuja kwa fani za kishujaa; Alama yao ya vita inapepea angani; lazima lifanywe jambo hima bila kuchelewa.

ANTONIO: Ottavio, yaongoze majeshiyo pole pole, kushoto mwa tambarare.

OTTAVIO: Mimi 'takuwa kulia: wewe na uwe kushoto.

ANTONIO: Kwa nini unanipinga saa ya hatari hii?

OTTAVIO: Mimi sikupingi wewe, bali ndivyo tavyofanya.

(Mwendo wa Askari)

(Ngoma. Wanaingia Buruto, Kasio na jeshi lao)

BURUTO: Wasimama, watapenda mashauriano kwanza.

KASIO: Kita hapa, Titinio; twaenda kuzungumza.

OTTAVIO: Je, Mariko Antonio, tuamrishe pigano?

ANTONIO: La, Kaizari, tutaitika wakishambulia. Na twende majemadari wapenda mazungumzo.

OTTAVIO: Msifanye jambo mpaka sisi tutoe ishara.

BURUTO: Maneno kabla ya vita? hivyo ndivyo, wananchi?

OTTAVIO: Si kwamba tu kama nyinyi, wapendelea maneno.

BURUTO: Neno jema, Ottavio, linazidi pigo baya.

ANTONIO: Wewe, Buruto, katika mapigo yako mabaya, hubwata maneno mema . Kumbuka ulivyochoa moyo wake Kaizari, huku wapiga kelele, 'Aishi dumdaima! Atukuzwe Kaizari!'

KASIO: Antoni, mapigo yako bado hayajulikani; lakini maneno yako ni matamu utadhani yamewaibia nyuki wa Hilba mzingani, na kuwaacha watupu bila kuwa na asali.

ANTONIO: Lakini hawakuachwa watupu bila makali.

BURUTO: Naam, na bila sauti; kwani umewaibia na mvumo, Antonio; hivyo kwako ni busara utishie kwa kuvuma, na halafu ukauma.

ANTONIO: Enyie mahayawani, nyi hamkufanya hivyo, mapanga yenu maovu yalipojikatakata mbavuni mwa Kaizari: lakini kama manyani mlitoa meno nje mkacheka kama mbwa mkasujudu kitumwa, mkambusu miguu; huku Kasika laana, kama mbwa, mgongoni, akamchoma mgongoni, akamchoma shingoni, Kaizari mtukufu. O, walaghai wakuu!

KASIO: Walaghai! Haya sasa, Buruto ujishukuru. Kasio angesikiwa, hakika ulimi huu leo usingeliweza kutoa fidhuli hii.

OTTAVIO: Haya, na tuanze kazi: kama kubishana huku kwafanya tutoke jasho, basi kukuthibitisha lazima kutoe damu. Ona, natoa upanga, kuwapiga mahaini; unafikiri ni lini nitaufutika tena? Hautafutikwa kamwe, mpaka majeraha yote thelathini na matatu ya Kaizari yalipwe; au mpaka auawe, Kaizari mwinginewe kwa panga za mahaini.

BURUTO: Kaizari hatakufa kwa panga za mahaini ispokuwa mwenyewe uwe umekuja nao.

OTTAVIO: Nami pia hivyo ndivyo ninavyotumainia; sikuzawa ili nife kwa upanga wa Buruto.

BURUTO: O, kama ungelikuwa kito cha ukoo wenu, hunggekufa, we kijana, kifo kizuri zaidi.

KASIO: Kitoto cha shule tu, kisirani, kipumbavu, kisichoustahili utukufu kama huo, pamoja na mchezaji na mtafuta anasa!

ANTONIO: Yu Kasio Yule yule!

OTTAVIO: Njoo, Antonio, twende! Kinywani mwenu twatema shari, enyi mahaini: Mkiweza kupigana leo njoni uwanjani; La, hamwezi, basi hapo mtakapopata moyo.

(Ottavio, Antonio na Jeshi lao wanaondoka)

KASIO; Na sasa vuma upepo, vimba wimbi, nenda chombo! Dhoruba ime'sha anza! Na yote yaliyobaki ni ya kufa na kupona.

BURUTO: Ho, Lusilio, sikia! Hebu tuseme kidogo.

LUSILIO: Bwana wangu? *(Buruto na Lusilio wanazungumza kando)*

KASIO: Messala!

MESSALA: Jemadari kaniita;—nini jemadari wangu?

KASIO: Messala, leo ni siku yangu niliyozaliwa: Kasio alizaliwa siku kama hii leo. Lete mkono, Messala: kuwa ni shahidi wangu ya kwamba bila utashi wangu nimelazimishwa, vile vile kama Pompe, kufanya pigano moja ndilo liwe tegemeo la uhuru wetu wote. Unajua Epikuro nilimuheshimu sana pamwe na mafunzo yake; sasa nimebadilika, na kuanza kuamini mambo ya ndege wabaya. Tulipokuwa tukija Tukitoka Sardisi, Tai wakubwa wawili walikuja wakatua juu ya bendera yetu ya mbele wakalafua na kushiba mikononi mwao askari wetu: Na wakatufuatia hadi na hapa Filippi. Wameruka asubuhi ya leo na kwenda zao; na badala ya wao sasa kunguru na kina mwewe wanaturukia vichwani kwetu na kuchungulia kama kwamba tulikuwa mawindo yao dhairu. Vivulivyo vinakuwa kama mwavuli wa baa, ambao kwa chini yake jeshi letu limekaa, langoja kukata roho.

MESSALA: Usiyaamini hayo.

KASIO: Naamini nusu nusu; ninao moyo thabiti na nimesha kunuia kupambana na hatari zote kishujaa hasa.

BURUTO: Sawasawa, Lusilio.

KASIO: Na sasa Buruto, miungu inatupenda, ili nasi kirafiki, wenzi katika amani, twendelee vivyo hivyo hadi katika uzee! Lakini mambo ya watu kwamba hayana hakika ni heri tufikirie yawezayo kutokea. Iendapo tukashindwa katika pambano hili, basi hii itakuwa ni mara yetu ya mwisho kuzungumza pamoja: wewe utafanya nini?

BURUTO: Hata kwa sheria ile ya imani ilofanya nikamlaumu Kato kwa kifo alichojipa, sijui vipi, lakini naona kuwa ni woga na uovu, kwa kuhofu yawezayo kutokea, mtu kufupisha hivyo muda wake wa uhai. Tajipatia silaha ya subira ningojee maongozi ya uweza fulani wa huko juu ambao watutawala sisi tulo hapa chini.

KASIO: Basi kama tukishindwa katikapigano hili, utakubali ushikwe mateka ukatembezwe kwa shujaa katika mabarabara ya Roma?

BURUTO: La, hashu Kasio, hashu: siwezi Mrumi bora, ati Buruto aweza kwenda Roma amefungwa; Ana moyo mkubwa mno. Bali siku hii hii haina budi ilete mwisho wa shughuli ile iloanzwa na tarehe ya katikati ya Machi, na sijui kama tena twaweza tukakutana. Basi buriani yetu ya milele ipokee: Kwa milele na milele, ni buriani, Kasio! Endapo tutakutana basi, tutafurahika; Tusipokutana tena kwa heri hii ni sawa.

KASIO: Kwa milele na milele ni buriani, Buruto! Endapo tutakutana tutafurahi hakika; bali tusipokutana kwa heri hii ni sawa.

BURUTO: Haya, basi, tangulia, laiti mtu ngeza kufahamu na mapema mwisho wa shughuli hii, kabla mwisho wenyewe haujawadia bado! Bali yatosha kujua kuwa siku itakwisha, na hapo mwisho wenyewe pia utajulikana! Haya, na tuende zetu!

Onyesho la Pili: Mbugani kule kule penye mapigano

(Tarumbeta: Buruto na Messala wanaingia)

BURUTO: Kimbia, hima, Messala, yape karatasi hizi majeshi ya ng'ambo ile: na yashambulie mara, maana naona kuwa upande wa Ottavio hauna moyo thabiti, shambulio la ghafla, litawafuta kabisa. Haya, kimbia, Messala: Wote na watelemke.

Onyesho la Tatu: Sehemu nyingine ya mbuga

(Tarumbeta: Kasio na Titinio wanaingia)

KASIO: O, tazama, Titinio, washenzi wanakimbia! Nimekuwa ni adui wa mtu wangu mwenyewe. Huyu mshika bendera alitaka kukimbia, nikamwua muoga huyu na kuchukua bendera.

TITINIO: Loo, Kasio, Buruto aliharakisha mno; alikuwa na nafuu kumzidi Ottavio, akaifanya pupa: basi askari wake wakavutwa kwa mateka na huku tumezungukwa, na Mariko Antonio.

PINDARO: Kimbia mbali, bwanangu, kimbilia mbali sana Mariko Antoni yuko kambini kwako, bwanangu: Kwa hiyo, Kasio bora, kimbia mbali zaidi.

KASIO: Papa hapa kilimani ni umbali wa kutosha. Ona, ona, Titinio, kule nionako moto ni katika kambu yangu?

TITINIO: Naam, ndiko, bwana wangu.

KASIO: Titinio, wanipenda? Mpande farasi wangu, umwendeshe kwa haraka mpaka akakufikishe kunako majeshi yale, ni majeshi ya rafiki au ni ya maadui.

TITINIO: Nitarudi sasa hivi *(Anaondoka)*

KASIO: Nenda, Pindaro, kapande juu ya kilima kile; Macho yangu si mazuri; mwangalie Titinio, unambie uonayo kule kwenye tambarare.

(Pindaro anapanda kilima)

Siku kama hii ndiyo nilianza kupumua: Wakati umezunguka na kurudi nyuma tena, pale nilipoanzia ndipo nita'poishia; dira ya maisha yangu sasa imekamilika.

Je, habari gani wee?

PINDARO: *(Juu)* O, bwana wangu!

KASIO: Habari gani?

PINDARO: Titinio kazingwa na askari wa farasi, wamfuatao kasi; ila anazidi kwenda. Sasa wamkaribia. Sasa, sasa, Titinio! Sasa wengine

washuka. O, yeye pia kashuka! Amekwisha kukamatwa. *(Kelele)*
wanashangilia sana.

KASIO: Teremka, njoo chini, usitazame zaidi. O, mwoga mkubwa mimi,
kuishi mpaka kumwona rafiki yangu mpenzi ashikwa usoni pangu.

(Pindaro ateremka)

Njoo hapa, wee, njoo: nilikuteka Pathia; na niliponusuru nilikwapisha ya
kuwa, lote ninalokwamuru utajaribu kufanya. Haya, sasa kuwa huru;
timiza kiapo chako; na kwa upanga mzuri huu ulioingia tumboni mwa
Kaizari lisafishe tumbo hili. Usingoje kunijibu: haya, we shika kipini, na
nitakapojifunika uso kama hivi sasa, wewe ongoza upanga. *(Pindaro
anamchoma)*

Umeshalipa kisasi, Kaizari, tena, basi, kwa upanga ule ule uliokuua wewe
(Anakufa)

PINDARO: Hivi, nimekuwa huru; ila kwa hiari yangu, nisingalikuwa huru
kwa kupitia njia hii. Loo, Kasio, Pindaro atakimbilia mbali, tena ambako
Mrumi hatomwona asilani.

(Anatoka)

(Titinio na Messala wanarudi)

MESSALA: Ni badala, Titinio; kwani Ottavio naye ameshindwa na majeshi
ya mtukufu Buruto, Antoni alivyoshinda majeshi yake Kasio.

TITINIO: Kasio atatulizwa sana na habari hizi.

MESSALA: Yeye ulimwacha wapi?

TITINIO: Hapa hapa kilimani, na mja wake Pindaro, kalemewa na huzuni.

MESSALA: Je, siye Yule ambaye amelala pale chini?

TITINIO: Halali kama yu hai. Maskini, moyo wangu!

MESSALA: Siye yule?

TITINIO: La, siye yule, Messala; ni yule aliyekuwa; Bali Kasio mwenyewe
hapo tena duniani. O, jua linalokuchwa, uingiavyo gizani kwa mionziyo
myekundu, vivyo hivyo na Kasio, kwa damu yake nyekundu, ndivyo

alivyokuchwa. Jua limekuchwa Roma. Nuru yetu imekwenda. Sasa mawingu, umande na mashaka vinakuja. Kazi yetu imekwisha. Shuku ya ushindi wangu imetenda tendo hili.

MESSALA: Shuku ya ushindi mwema imeleta tendo hili. O, Ibilisi mashaka, mtoto wa kufa moyo, kwa nini wazionyesha akili safi za watu mambo yasiyo ya kweli? Ewe mimba ya mashaka, daima wewe huzai mwana wa kufurahisha bila kumwua mamako aliyekuzaa wewe!

TITINIO: Kuna nini, we Pindaro! Uko wapi, we Pindaro?

MESSALA: Mtafute Titinio, nami nende kumlaki mheshimiwa Buruto nimchome masikio kwa habari mbaya hii. Nina haki ya kusema, 'Nimchome', kwa sababu upanga mkali sana na mishale yenye sumu vyaweza kupokelewa sikioni mwa Buruto atakavyozipokea habari za afa hili.

TITINIO: Haraka Messala, nami tamtafuta Pindaro.

(Messala anatoka)

Kwa nini ulitaka nije, Kasio shujaa? Je siyo rafiki zako niliokutana nao? Na si wao walonipa shada hili la ushindi, na kunambia nikupe? Hukuwasikia shangwe? Ole wangu, kila jambo ulielewa vibaya! Lakini, basi, livae shada hili shingonimwo; nilitumwa na Buruto wako nikuleteelo, Na mimi nitatimiza kama alivyoagiza. Buruto, njoo haraka, ujionee mwenyewe nilivyomheshimu Bwana Kayusi Kasio. Kunradhini, miungu. Ndiyo haki ya Mrumi. Njoo, singe na Kasio, njoo uatafute moyo wake Titinio.

(Anajiua)

(Tarumbeta: Messala anarudi pamoja na Buruto, Kato mdogo, Stirato, Volumnio na Lusilio)

BURUTO: Wapi, ni wapi, Messala yalipo maiti yake?

MESSALA: Lo, kule; na Titinio yuko anayalilia.

BURUTO: Titinio yuko chali; uso wake uko juu.

KATO: Kauawa.

BURUTO: O, ungali na uwezo, Juliasi Kaizari! Roho yako yazunguka ko kote kuzifanya panga zetu ziingie matumbo yetu wenyewe.

(Tarumbeta kidogo)

KATO: A, Titinio shujaa! O na, kamvisha taji, na marehemu Kasio!

BURUTO: Hivi bado wanalipo Warumi wawili hai, walio sawa na hawa? Mrumi wa mwisho, kwa heri! Roma haiwezi kamwe kuzaa kifani chako. Rafiki zangu wapenzi, nawiwa machozi mengi naye marehemu huyu kuliko mtavyoweza kuniona nikilipa. Tapata saa, Kasio, tajipatia wasaa. Haya, basi pelekeni maiti yake Thasosi: mazishi hayatakuwa katika makambi yetu, isije tuua moyo. Haya Lusilio njoo; na kijana Kato, njoo; Twendeni zetu mbugani. Labeo na Fulavio, pangeni majeshi yetu. Ni saa tisa, Warumi; na kabla ya usiku tutajaribu bahati kwenye pigano la pili.

(Wanatoka)

Onyesho la Nne: Sehemu nyingine ya mbuga

(Tarumbeta: Wanaingia wakipigana Askari wa majeshi yote mawili: halafu , Buruto, Kato mdogo, Lusilio na wengine)

BURUTO: Bado wananchi, bado, jipigeni moyo konde!

KATO: Nani ananitafuta? Mimi nitalitangaza jina langu mbuga nzima: ndimi mwana wa Kato, ho! Adui wa madhalimu, rafiki wa nchi yangu; Mimi ndiye mwana wa Mariko Kato, haya, haya!

(Anashambulia adui)

BURUTO: Na mimi ndiye Buruto, Mariko Buruto mimi; Rafiki wa nchi yangu; nijueni ni Buruto.

(Anatoka na kushambulia adui: Kato anashindwa na kuanguka)

LUSILIO: Oo, mtukufu kijana Kato, umetupwa chini? Sasa wafa kishujaa kama vile Titinio; tena utaheshimiwa ipasavyo bin Kato.

ASKARI 1: Jitolee, au wafa!

LUSILIO: Najitolea nife: Kuna cha kutosha hapa uniue mara moja:

(Anampa fedha)

Jipatie utukufu kwa kumuua Buruto.

ASKARI 1: La, hashu hatuthubutu—Ni mateka mtukufu!

ASKARI 2: Haya! Mwambie Antoni kuwa Buruto atekwa

ASKARI 1: Nitapeleka habari;—Jemadari huyu aja.

(Antonio anaingia)

Buruto amesha shikwa, Buruto kashikwa, bwana.

ANTONIO: Yuko wapi?

LUSILIO: Yu salama, Antonio; yu salama salimini: Nathubutu kukwambia kuwa hapana adui atoweza kumshika Buruto bora mzima: Miungu watumwepusha na fedheha kama hiyo! Hapo utapomkuta, awe kafa au hai, atakuwa ni Buruto, kama alivyo mwenyewe.

ANTONIO: Siye Buruto, rafiki, walakini nakwambia, na huyu pia ni tuzo la thamani ile ile: Mlindeni mtu huyu, atendewe kila jema: Napenda watu kama ye kuwa ni rafiki zangu, kuliko kuwa adui. Hebu nenda katazame, kama Buruto yu hai au kama amekufa; halafu lete habari hemani kwa Ottavio, mambo yalivyotokea.

(Wanatoka)

Onyesho la Tano: Sehemu nyingine ya mbuga

(Wanaingia Buruto, Daridanio, Kilito, Sirato na Volumnio)

BURUTO: Njoni hapa masalia ya rafiki, Njoni mjipumzishe hapa kwenye jiwe hili.

KILITO: Statilio alionya mwenge; ila hakurudi: Ikiwa hakukamatwa, basi kauawa, Bwana.

BURUTO: Kaa kitako, Kilito: neno hasa ni kuua; ndicho kitendo cha fani. Hebu sikia, Kilito.

(Anamnong'oneza)

KILITO: Nini, mimi, bwana wangu? Katu haiwezekani, japo kwa dunia nzima.

BURUTO: Kimya, basi! Usiseme.

KILITO: Afadhali nijiue.

BURUTO: Sikia Daridanio—(*Anamnong'oneza*)

DARIDANIO: Mimi! Tendo kama hilo?

KILITO: O, Daridanio!

DARIDANIO: O, Kilito!

KILITO: Ombi gani la maovu Buruto alokuomba?

DARIDANIO: Ati nimwue, Kilito. Ona anatafakari.

KILITO: Chombo kitukufu kile sasa kimejaa ghamu, mpaka inafurikia hata kwenye macho yake.

BURUTO: Volumnio mpole njoo, nikwambie neno.

VOLUMNIO: Bwana wangu asemaje?

BURUTO: Ni hivi, Volumnio, mzuka wa Kaizari sasa umenitokea mara mbili kwa usiku: Ya kwanza ni Sardisi; ya pili jana usiku, ulinitokea hapa kwenye mbuga za Filippi: Na jua ya kuwa saa yangu sasa imefika.

VOLUMNIO: La, si hivyo, bwana wangu.

BURUTO: Naam, nina hakika imefika, Volumnio. Waona Volumnio, dunia inavyokwenda; (*Tarumbeta*) Adui wametusaka mpaka kufikia shimo; Ni bora humo shimoni tujitupemo wenyewe, kuliko kungojelea waje watusukumize. Volumnio mpole, wajua sisi wawili tulisoma shule moja. Kwa hayo mapenzi yetu ya zamani, nakusihi, unishikie kipini cha upanga wangu huu, na mimi nitajichoma.

VOLUMNIO: Hiyo bwanangu, si kazi ya kufanywa na rafiki.

(*Tarumbeta*)

KILITO: Kimbia, bwana, kimbia; hapa si pa kuchelewa.

BURUTO: Kwa herini—wewe, wewe na wewe, Volumnio. Stirato, muda wote ulikuwa umelala; nawe kwa heri Stirato. Wananchi, moyo wangu unafurahika kwamba maishani mwangu mwote kamwe sikukuta mtu aso mwaminifu kwangu. Siku ya kushindwa hii itanipa utukufu, kuzidi wa Ottavio na Mariko Antonio, watakaojipatia kwa ushindi mwovu huu. Basi kwa herini kwani ulimi wake Buruto karibu utamaliza ngano ya maisha yake. Sasa usiku wa giza walemea macho yangu; na mifupa yangu nayo, ilofanya kazi kubwa, kufikia saa hii yataka kupumzika.

(Tarumbeta: Kelele ndani, 'Kimbia! Kimbia! Kimbia')

KILITO: Kimbia, bwana, kimbia!

BURUTO: Haya, Nitafuatia.

(Kilito, Daridanio, na Volumnio wanatoka)

Nakusihi, Stirato, wewe mhani bwanao. Wewe ni mtu ambaye unayo heshima bora; Maishayo yamepata kuuonja utukufu; Basi, shika sime yangu na utazame kwingine, na mimi nitajichoma. Utaweza, Stirato?

STIRATO: Lete kwanza mkonowo; buriani, bwana wangu.

BURUTO: Kwa heri, Stirato mwema. Kaizari, sasa poa: Sikukwua kwa nusu ya nia njema kama hii.

(Anajiua)

(Tarumbeta: Wanaingia Ottavio, Antonio, Messala, Lusilio na Jeshi)

OTTAVIO: Yule, kule mtu gani?

MESSALA: Ni mtu wa bwana wangu. Stirato, bwanao wapi?

STIRATO: Yu salama na utumwa ulimo wewe, Messala: Washindi wanachoweza ni kumchoma moto tu; kwani Buruto mwenyewe amekwisha kujishinda. Na hako mtu mwingine mwenye sifa ya kumwua.

LUSILIO: Hivyo ndivyo ipasavyo Bwana Buruto kukutwa. Nakushukuru Buruto, kwa kuthibitisha kuwa alosema Lusilio yalikuwa ni ya kweli.

OTTAVIO: Watu wote walokuwa watumishi wa Buruto mimi nitawachukua. Wewe, utakuja kwangu?

STIRATO: Naam, kama Messala atanikabidhi kwako.

OTTAVIO: Mwambie, Messala mwema.

MESSALA; Bwanangu alikufaje; Stirato?

STIRATO: Nilimshikia sime, akajichoma mwenyewe.

MESSALA: Basi sasa, Ottavio, mchukue awe wako, alompa bwana wangu huduma yake ya mwisho.

ANTONIO: Huyu ndiye alikuwa Mrumi bora wa wote; Mhaini wale wote, kumwondoa peke yake, walitenda walotenda kwa sababu ya husuda, walivyomhusudia mtukufu Kaizari; Ila yeye peke yake, kwa nia safi kabisa, na kwa faida ya umma, akawa mmoja wao. Alikuwa mwadilifu mwenye maisha manana; Na vipaji vilikuwa vimechanganyika kwake, Miungu wangaliweza kusimama na kusema, kwa ulimwengu mzima, 'Huyu alikuwa mtu!'

OTTAVIO: Basi na tumtendee sifa yake ipasavyo, kwa heshima na kanuni zinazopasa mazishi. Na leo maiti yake yalale hemani kwangu, yatendewe kwa heshima ipasavyo askari. Basi wapumzisheni askari wa mbugani, na tukagawe neema za siku ya heri hii.

(Wanaondoka)

Faharisi

Title Page

GENESIS PRESS KISWAHILI

Waraka Kutoka Kwa Mchapishaji

Walioomo Katika Mchezo

Kitendo cha Kwanza

Onyesho la Kwanza: Roma. Barabarani

Onyesho la Pili: Hadharani

Onyesho la Tatu: Barabarani

Kitendo cha Pili

Onyesho la Kwanza: Roma. Katika bustani ya Buruto

Onyesho la Pili: Chumbani, Nyumbani kwa Kaizari
Onyesho la Tatu. Barabarani. Karibu na Jumba Kuu la Serikali

Kitendo cha Tatu

Onyesho la Kwanza: Mbele ya Baraza Kuu

Onyesho la Pili: Sokoni

Onyesho la Tatu: Barabarani

Kitendo cha Nne

Oyesho la Kwanza: Nyumbani, mjini Roma

Onyesho la Pili: Kambini, karibu na Sardisi. Nje ya hema la Buruto

Onyesho la Tatu: Hemani mwa Buruto

Kitendo cha Tano

Onyesho la Kwanza: Mbugani Filippi

Onyesho la Pili: Mbugani kule kule penye mapigano

Onyesho la Tatu: Sehemu nyingine ya mbuga

Onyesho la Nne: Sehemu nyingine ya mbuga

Onyesho la Tano: Sehemu nyingine ya mbuga

Vitabu Vingine

Vitabu Vingine

vya Genesis Press Kiswahili:

JAMAA HODARI KISIWANI	Johann Wyss
JULIASI KAIZARI	William Shakespeare
MABEPARI WA VENISI	William Shakespeare
ROBINSON CRUSOE KISIWANI	Daniel Defoe
VISA VYA OLIVER TWIST	Charles Dickens
SAFARI ZA GULLIVER	Jonathan Swift
MATARAJIO ADIMU	Charles Dickens
MSICHANA ANNE WA NYUMBA YA PAA LA KIJANI	Lucy Maud Montgomery